

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมปืนช็อตไฟฟ้า ในการใช้ป้องกันตัวของประชาชน

การใช้ปืนช็อตไฟฟ้า นั้นมีหลักแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีความกลัวตลอดเวลา เช่น การกลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติ กลัวไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน มนุษย์ จึงแสวงหาหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้ตนเอง ต้องการมีสิทธิเสรีภาพในการปกป้องชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของตัวเองหรือของผู้อื่นจากภัยอันตรายต่าง ๆ อันละเมิดต่อกฎหมาย การเลือกใช้อาวุธประเภทไม่ถึงตายนั้น กระทำไปก็เพื่อเพียงปกป้องตัวเองให้พ้นจากภัยอันตรายจากคนร้าย มิได้ประสงค์ที่จะฆ่าชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้ผู้กระทำนั้นจะเป็นคนร้ายก็ตาม ตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ แม้ผู้นั้นจะชั่วร้ายก็ตาม ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายจากแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาของปืนช็อตไฟฟ้า

ปืนช็อตไฟฟ้าถูกคิดค้นขึ้นโดย John Higson Cover Jr. (April 6, 1920 – February 7, 2009) หรือ Jack Cover นักฟิสิกส์ เขาเติบโตในชิคาโก ได้รับปริญญาเอกสาขาฟิสิกส์จากมหาวิทยาลัยชิคาโก เขาได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักฟิสิกส์นิวเคลียร์ภายใต้การดูแลของ Enrico Fermi ผู้สร้างเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์เครื่องแรก และ Edward Teller “บิดาแห่งระเบิดไฮโดรเจน” ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2¹ เขาทำหน้าที่เป็นนักบินทดสอบของกองทัพบกก่อนที่จะมาเป็นวิศวกรการบินและอวกาศของ NASA โดยเขาทำงานเป็นนักวิทยาศาสตร์ด้านการบินและอวกาศและร่วมโครงการส่งยานลงจอดบนดวงจันทร์ Apollo ของ NASA ในเวลาว่าง เขาเป็นนักประดิษฐ์ตัวยงในการสร้างสวิตช์ตั้งงานด้วยเสียง เครื่องทดสอบอาหารปรุงสุก และแปรงสีฟันไฟฟ้า แต่ Taser คือสิ่งที่ผู้คนจดจำได้มากที่สุด โดยเขาได้เกิดแนวคิดสำหรับอาวุธไม่สังหารเพื่อใช้ในการบังคับใช้กฎหมายในทศวรรษ 1960

¹ Officer.Com. (2023). *History of Tasers*. (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser>. [2023, February 25].

เพื่อตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินในข่าว รวมถึงการจี้เครื่องบิน แม้ว่าเจ้าหน้าที่ติดอาวุธจะอยู่บนเครื่องบิน แต่การยิงกระสุนเข้าไปในเครื่องบินอาจส่งผลร้ายแรงได้หากกระสุนกระทบกับลำตัวเครื่องบิน เขาเริ่มทำงานในโรงรถเพื่อหาอาวุธเพื่อแก้ปัญหาที่นั่น ผลที่ได้คืออาวุธที่จะยิงลูกดอกประจุไฟฟ้าใส่ผู้ทดลอง ในปี ค.ศ. 1970 เขาได้ก่อตั้งบริษัท Taser Systems Inc. หรือ Taser² สำนักงานใหญ่อยู่ในเมืองแห่งอุตสาหกรรม รัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งตั้งชื่อตามนวนิยายวิทยาศาสตร์ของ Tom Swift ที่เขาอ่านเมื่อยังเป็นเด็ก หนึ่งในนั้นคือ “Tom Swift and His Electric Rifle” เขาสร้างตัวออกจาก “Thomas Swift Electric Rifle” โดยเติม “A” เขาอธิบายกับ The Washington Post ในปี ค.ศ. 1976 “เพราะเราเบื่อกับที่จะรับโทรศัพท์ TSER”³ เพื่อให้หืออกเสียงได้ง่ายขึ้น เป็นเรื่องราวในปี ค.ศ. 1911 บันทึกการผจญภัยของ Tom Swift และปืนไรเฟิลที่ยิงสายฟ้าของเขา หลังจากที่เขารับสิทธิบัตร Taser ก็เข้าสู่การผลิตโดยหวังว่าจะมีการใช้งานโดยสายการบิน อย่างไรก็ตามเมื่อสายการบินต่างๆ เลือกลงทุนหาแบบเครื่องตรวจจับโลหะ เขาก็หันไปให้ความสำคัญกับการบังคับใช้กฎหมายเป็นทางเลือกแรกแทนการใช้ปืน Taser เปิดตัวอาวุธชิ้นแรกของพวกเขาในชื่อ “Public Defender” ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ด้วยราคา 200 ดอลลาร์รูปร่างเหมือนไฟฉาย มีสองช่องใส่แสงที่มีลูกดอกติดอยู่ที่ปลายยาว 15 ฟุต อุปกรณ์นี้มีความยาวเพียงเก้านิ้วและหนักหนึ่งปอนด์และใช้พลังงานจากแบตเตอรี่ ทริกเกอร์จะเปิดใช้งานปืนที่อยู่ภายในช่องซึ่งจำเป็นสำหรับการขับเคลื่อนลูกดอก เมื่อลูกดอกกระทบกัน พวกมันได้ส่งไฟฟ้า 50,000 โวลต์ไปทำให้วัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ Taser ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดึงทริกเกอร์ซ้ำ ๆ และส่ง “zap” อีกอันเข้าไปในร่างกาย

หลักการการทำงานของ Taser⁴ คือ มันยิงลูกดอกหนามขนาดเล็กสองดอกโดยตั้งใจที่จะเจาะผิวหนังและยังคงติดอยู่กับเป้าหมายด้วยความเร็ว 55 ม./วินาที (120 ไมล์ต่อชั่วโมง; 200 กม./ชม.) ระยะของมันขยายจาก 4.5 ม. (15 ฟุต) สำหรับ Taser ที่ไม่ใช้การบังคับใช้กฎหมายไปจนถึง 10.5 ม. (34 ฟุต) สำหรับ Taser การบังคับใช้กฎหมาย ลูกดอกเชื่อมต่อกับยูนิทหลักด้วยลวดทองแดงหุ้มฉนวนบาง ๆ และส่งกระแสไฟฟ้า แบบมอดูเลต ปืนช็อตไฟฟ้าทำหน้าที่ส่งพัลส์ของประจุไฟฟ้าซึ่งส่งผลให้กล้ามเนื้อของเป้าหมายหดเกร็งและทำงานไม่ประสานสัมพันธ์กันตลอดจนไม่สามารถ

² เทเซอร์ (TASER™) คือแบรนด์ปืนช็อตไฟฟ้าชั้นนำในตลาด บางครั้งคำว่า “Taser” ก็ถูกนำมาใช้เรียกแทนอาวุธประเภทนี้

³ The New York Times. (2009). *Jack Cover, 88, Physicist Who Invented the Taser Stun Gun, Dies*. (Online). Available: <https://www.nytimes.com/2009/02/16/us/16cover.html>. [2023, February 25].

⁴ William C. Plouffe. (2023). *Taser electronic control device*. (Online). Available: <https://www.britannica.com/topic/TASER>. [2023, February 25].

ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ เรียกว่า “การสูญเสียการควบคุมกล้ามเนื้อ” โดยกระแสไฟฟ้าจะถูกส่งผ่านลูกดอกที่ถูกยิงไปทางเป้าหมายซึ่งเชื่อมต่อทางไฟฟ้ากับตัวปืนด้วยลวดแบบบาง เมื่อเป้าหมายสูญเสียการควบคุมกล้ามเนื้อผลกระทบอาจเป็นเพียงความเจ็บปวดเฉพาะที่หรือการหดตัวของกล้ามเนื้ออย่างแข็งขัน โดยไม่ได้ตั้งใจ ขึ้นอยู่กับโหมดการใช้งานและการเชื่อมต่อของลูกดอก จึงสามารถเข้าไปควบคุมตัวเป้าหมายได้โดยวิธีการตามปกติ อาทิ กุญแจมือ เป็นต้น ปืนช็อตไฟฟ้าหลาย ๆ รุ่นใช้ในโทรเจนอัดเพื่อยิงลูกดอก 2 ลูก ซึ่งดึงสายไฟฟ้ากลับไปยังตัวปืน ทั้งนี้ เมื่อลูกดอกยิงไปโดนร่างกาย ประจุไฟฟ้าแรงสูงจะถูกส่งผ่านสายเคเบิลไปยังตัวเป้าหมาย โดยต่อมาอุปกรณ์ดังกล่าวถูกพัฒนาไปในรูปแบบชื่อเรียกอื่น ๆ เช่น Stun Guns Voltage, Stunning Device, Electric Shock

Taser ได้รับการส่งเสริมให้เป็น “วิธีการป้องกันที่มีประสิทธิภาพวิธีแรกซึ่งไม่ทำลายเนื้อเยื่อที่มีชีวิตหรืออวัยวะสำคัญ” ความเร็วปากกระบอกปืนน้อยมากเมื่อเทียบกับการตีด้วยลูกปิงปอง บริษัทชี้ให้เห็นว่ามีโอกาสที่ไฟฟ้าจะทำร้ายผู้ที่มีเครื่องกระตุ้นหัวใจหรือผู้ที่เป็โรคนหัวใจได้ แต่ไม่มีอาวุธ เทคนิค หรือขั้นตอนในการปราบผู้โจมตีหรือควบคุมฝูงชนที่ไม่เสี่ยงต่อการบาดเจ็บ⁵

ในขณะที่บริษัทได้จัดทำโปรแกรมการตลาดที่ขอดีเยี่ยม แต่ก็พบกับคำวิจารณ์มากมาย แพทย์ยืนยันว่า Taser ก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากต่อผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับหัวใจ ด้วยเหตุนี้ การบังคับใช้กฎหมายส่วนใหญ่จึงปฏิเสธ หลังจากช่วงทดลองใช้สั้น ๆ ร้อยโทจาก Akron, OH เรียก Taser ว่า “อุปกรณ์ที่น่ากลัวซึ่งควรถูกแบนจากตลาด” อย่างไรก็ตาม บางแผนก เช่น Nashville ยกย่องว่ามันเป็นอาวุธตำรวจที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ Taser เดิมมีเป้าหมายเพื่อการบังคับใช้กฎหมาย แต่มีเพียง 10 จาก 1,000 หน่วยแรกเท่านั้นที่ส่งไปยังกรมตำรวจ การขายส่วนใหญ่ให้กับประชาชนทั่วไป และไม่นานก่อนที่อาชญากรจะเริ่มใช้ Taser ในระหว่างการก่ออาชญากรรม เหตุการณ์ที่มีการรายงานครั้งแรกเกิดขึ้นที่ไมอามี เมื่อมีการใช้ Taser กับเสมียนปั้มน้ำมันระหว่างการปล้น Taser ถูกสับยอนไปถึงการปล้นร้านขายปืนเมื่อสองสัปดาห์ก่อน ซึ่ง Taser เก้าตัวถูกขโมยไปอีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อโจรสลัดคนใช้ Taser เพื่อทรมานคู่รักใน Blue Bell, PA ปัญหาของ Taser คือไม่มีการควบคุมและสามารถซื้อผ่านโฆษณาสั่งซื้อทางไปรษณีย์ในนิตยสารและผ่านตัวแทนจำหน่ายที่ไม่มีใบอนุญาต⁶

⁵ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

⁶ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

Taser อยู่ภายใต้การตรวจสอบโดยรัฐบาลกลางและรัฐ Taser ถูกสาธิตในการประชุมความมั่นคงระหว่างประเทศในนิวยอร์กเมื่อ NYPD⁷ ปิดตัวลงเนื่องจากอาวุธดังกล่าวถือเป็นอาวุธปืนและจำเป็นต้องได้รับใบอนุญาตภายใต้กฎหมายของรัฐ เนื่องจาก Taser ใช้ดินปืนในการขับเคลื่อนลูกดอก ATF จึงสามารถจัดประเภทเป็นอาวุธ “Title II” โดยจัดให้อยู่ในประเภทเดียวกับปืนทอมมี่ระเบิด และเครื่องเก็บเสียง ในปี ค.ศ. 1977 (พ.ศ. 2520) หลังจากการปรับเปลี่ยนบางอย่าง มันถูกจัดประเภทใหม่เป็นปืนธรรมดา สิ่งนี้ทำให้เจ้าของปืนที่ลงทะเบียนมากขึ้นสามารถซื้อได้ แต่รัฐบาลยังคงมีอำนาจในการควบคุมการใช้งาน⁸

รัฐต่าง ๆ เริ่มออกกฎหมายห้ามการขาย การครอบครอง และการผลิตปืนช็อตไฟฟ้าด้วยข้อจำกัดของรัฐบาลกลางและรัฐ บริษัทสูญเสียบางส่วน พวกเขาตัดสินใจเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากการบังคับใช้กฎหมายเป็นประชาชนทั่วไป Taser ได้รับชื่อใหม่ว่า TF76 บริษัทกำลังจะล้มละลายในปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) เมื่อ LAPD⁹ ให้อยู่ที่แขนที่จำเป็นมาก LAPD ปฏิเสธ Taser สองครั้งในช่วงปี ค.ศ. 1970 แต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการยิงในปี ค.ศ. 1979 ทำให้แผนกพิจารณาเป็นครั้งที่สาม ยูลา เลิฟ หญิงหม้ายวัย 39 ปีทางตอนใต้ของลอสแอนเจลิส ถูกเจ้าหน้าที่สองคนยิง 8 นัดเต็มทีพวกเขาตอบโต้ข้อพิพาทระหว่างเธอกับตัวแทนบริษัทก๊าซเกี่ยวกับบิลที่ค้างชำระจำนวน 22 ดอลลาร์ เจ้าหน้าที่อ้างว่าเธอ “ขมขู่” พวกเขาด้วยมีดก่อนที่จะเปิดฉากยิง แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะพันผิดแล้ว แต่แผนกก็เริ่มสำรวจทางเลือกอื่น ๆ ที่อันตรายน้อยกว่า¹⁰

LAPD กลายเป็นหน่วยงานตำรวจที่ใหญ่ที่สุดที่ใช้ Taser และมีรายงานว่ามีการใช้โดยเฉลี่ย 2 ถึง 3 ครั้งต่อวัน ในขณะที่หน่วยงานตำรวจเริ่มใช้ Taser มากขึ้น แต่ก็ยังไม่อยู่ในระดับที่ Cover ได้จินตนาการไว้ การขายพลเรือนถูกขัดขวางโดยกฎระเบียบของรัฐและรัฐบาลกลางที่เข้มงวด แต่ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 พี่น้องสองคนจากแอริโซนาจะเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนั้นและเปลี่ยนบริษัทของ Cover ให้กลายเป็นบริษัทมหาชนมูลค่าหลายล้านดอลลาร์¹¹

⁷ NYPD ตัวย่อหน่วยตำรวจของรัฐนิวยอร์ก New York City Police Department

⁸ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

⁹ LAPD ตัวย่อของกรมตำรวจลอสแอนเจลิส Los Angeles Police Department

¹⁰ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

¹¹ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

ในปี ค.ศ. 1990 Rick และ Tom Smith ซื้อมาให้แม่ในวันเกิดของเธอ แต่พวกเขาเริ่มสงสัยว่ามีทางเลือกอื่นที่ดีกว่าอาวุธร้ายแรงหรือไม่ พวกเขาเกิดความคิดที่จะปฏิวัติ Taser ดังนั้นพวกเขาจึงซื้อบริษัทและสิทธิบัตรของ Jack Cover ต่อมาพวกเขาจ้าง Cover ในบริษัทใหม่ Air Taser, Inc. ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองสกอตต์สเดล รัฐแอริโซนา¹²

อาวุธชิ้นแรกของบริษัท Air Taser ได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อ Taser ดั้งเดิมที่ Cover คิดค้นขึ้น แทนที่จะใช้ปืน Air Taser ใช้อากาศอัดนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเนื่องจาก Taser ไม่ถือเป็นอาวุธปืนอีกต่อไป และดังนั้นจึงเป็นอิสระจากกฎระเบียบ Air Taser ยังได้กล่าวถึงปัญหาของการใช้งานทางอาญาโดยการใช้จุด “ต่อต้านอาชญากร” เมื่อใช้งาน Taser จุดกระดากเล็ก ๆ จะถูกดึงออกมาซึ่งมีหมายเลขซีเรียลของอาวุธที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังผู้ขายและผู้ซื้อได้¹³

ในปี ค.ศ. 1999 บริษัทได้เปลี่ยนชื่อเป็น TASER International นอกจากนี้ ยังเปิดตัวโมเดลใหม่ M26 TASER รุ่นนี้ได้รับการออกแบบให้คล้ายกับปืนพกมากกว่าไฟฉาย มันยังคงรักษาแรงดันไฟฟ้า 50,000 แต่เพียงห้าวินาที นอกจากจุด “ต่อต้านอาชญากร” แล้ว ยังมีอุปกรณ์ติดตามภายในที่คอยติดตามจำนวนครั้งที่เหนี่ยวไก มันมีปุ่มไกปืนแทนที่จะเป็นไกปืน และมันมาพร้อมกับแถบสีเหลืองเพื่อแยกความแตกต่างจากปืน และติดตั้งด้วยสายตาเลเซอร์ โพรบ TASER ถูกขยายเป็น 21 ฟุตจาก 15 ฟุต มีสองเวอร์ชัน เวอร์ชันหนึ่งสำหรับการบังคับใช้กฎหมาย และอีกเวอร์ชันสำหรับประชาชนทั่วไป¹⁴

ในปี ค.ศ. 2004 X26 เปิดตัวซึ่งเบาและเล็กกว่า M26 ถึง ร้อยละ 60 มาพร้อมกับพีเอเจอร์พิเศษที่บันทึกวันที่ เวลา และระยะเวลาของการช็อตไฟฟ้า สิ่งนี้ถูกเพิ่มเข้ามาเพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่จากข้อกล่าวหาที่เป็นเท็จ บริษัทยังคงออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เช่น X2 ซึ่งเป็นปืน Tasers แบบสองนัดซึ่งขจัดความจำเป็นในการโหลดซ้ำ หรืออาวุธใหม่ล่าสุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด TASER 7¹⁵

¹² Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

¹³ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

¹⁴ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

¹⁵ Officer.Com. *History Of Tasers* (Online). Available: <https://www.officer.com/tactical/less-lethal/article/21251746/history-of-the-taser> [2023, February 25].

ปัจจุบันปืนช็อตไฟฟ้าได้มีบริษัทผลิตออกมามากหลายรูปแบบ หลายยี่ห้อ และถูกนำมาเป็นอาวุธประจำกายของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายทั่วโลก รวมถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเจ้าพนักงานตำรวจศาล ของสำนักงานศาลยุติธรรม หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย การใช้ปืนช็อตไฟฟ้า ตามหลักสากลและหลักสิทธิมนุษยชน¹⁶

- 1) ไม่ควรใช้กับเป้าหมายที่อยู่ในที่สูง เนื่องจากเสี่ยงจากการบาดเจ็บจากการตกลงสู่พื้น
- 2) หลีกเลี่ยงการยิงที่หน้าอกซึ่งใกล้หัวใจ บริเวณอวัยวะเพศหรือส่วนที่บอบบาง
- 3) ไม่ควรใช้ในบริเวณที่มีสารไวไฟ หรืออาจทำให้เกิดเพลิงไหม้ หรือเกิดการระเบิด
- 4) ไม่ควรใช้ในกรณีเป้าหมายไม่ได้ต่อต้านด้วยการต่อสู้ หลีกเลี่ยงการช็อตไฟฟ้าซ้ำ ๆ นานเกินไป หรือต่อเนื่องกัน

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับอาวุธ

มนุษย์เดิมที่ยังไม่มีอาวุธ มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัยได้พัฒนาอาวุธใช้สำหรับล่าสัตว์และใช้ทำร้ายคู่ต่อสู้ โดยการใช้หินและโลหะที่มีความแหลมคมทำเป็นอาวุธ อาวุธที่ใช้ในระยะประชิดตัว เช่น ดาบ หอก แหวน หลาว ง้าว ส่วนอาวุธที่ใช้ทำร้ายคู่ต่อสู้ในระยะไกล ๆ เช่น ธนู เกาทัณฑ์ หน้าไม้ เป็นต้น เมื่อโลกได้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ในเวลาต่อมาได้มีการค้นพบสารเคมี คือ ถ่านกำมะถัน และดินประสิว¹⁷ ผสมกันตามสูตรนำมาบดอัดแน่นเข้าหากันใช้ทำเป็นลูกกระสุน เรียกว่ากระสุนดำ และได้มีการสร้างปืนใหญ่โดยใช้ลูกกระสุนดินดำนี้ ต่อมาได้มีการสร้างปืนเล็กขึ้น เช่น ปืนคาบชูด ปืนคาบศิลา (Flintlock Weapons) ปืนแก๊ปนกลัด (Percussion Weapon) เป็นต้น ในปัจจุบันยังมีปืนที่ชาวบ้านทำขึ้นเองเรียกว่า ปืนแก๊ป โดยตัวปืนจะประกอบด้วยส่วนสำคัญสามประการ คือ ชุดลั่นไก พานท้ายและลำกล้อง การพัฒนาในปัจจุบันทำให้ลำกล้องปืนมีเกลียวเพื่อให้การยิงมีความแม่นยำขึ้น ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นปืนพกแบบสั้นแบบต่าง ๆ ใช้สำหรับพกพาติดตัวไปในที่ต่าง ๆ ได้โดยสะดวกขึ้น¹⁸ โดยนับจากอดีตถึงปัจจุบันเมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นมนุษย์

¹⁶ ILAW. (2563). “หลักสากล” สำหรับการชุมนุมและการสลายการชุมนุม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://ilaw.or.th/node/5765>. [2566, 25 กุมภาพันธ์].

¹⁷ จิตรชัย สุวรรณภูมิ. (2535). นิติเวชวิเคราะห์ “บาดแผลจากกระสุนปืน”. *เอกสารส่งเสริมวิชาการตำรวจ*, 28 (310) (กรกฎาคม 2535), หน้า 62. อ้างถึงใน ชำนาญ ชื่นยินดี. (2540). *นโยบายของรัฐในการควบคุมอาวุธปืน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 31.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

คิดค้นอาวุธหรือเครื่องมือในการป้องกันตัวเอง จนพัฒนามาเป็นอาวุธในการทำสงครามหลากหลายรูปแบบ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาวุธปืน โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางคือ¹⁹

1) ระบบการควบคุมอาวุธปืนโดยเสรี โดยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการครอบครองอาวุธปืนได้โดยตรง เช่น ระบบกฎหมายควบคุมอาวุธปืนของสหรัฐอเมริกา เป็นระบบการควบคุมอาวุธปืนโดยเสรี ไม่มีการควบคุมตรวจสอบอาวุธปืนโดยตรง มีลักษณะพิเศษที่เป็นการให้ผู้แทนจำหน่ายเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น การใช้อาวุธปืนเป็นไปโดยเสรีดังที่มีการรับรองสิทธิไว้ใน The Second Amendment ของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แต่ข้อเสียของการควบคุมในระบบนี้คือ ทำให้เกิด โศกนาฏกรรมขึ้นหลายครั้งอันเป็นผลมาจากอาวุธปืน ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตหลายราย เช่น เหตุกราดยิงต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในข่าวทั้งในสหรัฐอเมริกา และที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

2) ระบบการควบคุมอาวุธปืนโดยเข้มงวด โดยเห็นว่าอาวุธปืนเป็นอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง หากปล่อยให้มีการใช้อาวุธปืนอย่างเสรี โดยไม่มีการควบคุม น่าจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม โดยผลจากแนวความคิดดังกล่าวส่งผลให้ต่อมาได้มีการผ่านกฎหมายที่มีการควบคุมอาวุธปืนเข้มงวดยิ่งขึ้น อันได้แก่ กฎหมายควบคุมอาวุธปืนของรัฐนิวยอร์ก กฎหมายควบคุมอาวุธปืนประเทศอังกฤษ เหตุผลในการป้องกันตัวไม่ถือว่าเป็นเหตุผลอันดีที่จะนำมาพิจารณาออกใบอนุญาต โดยถือว่าหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นของเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น ข้อเสียของการควบคุมปืนอย่างเข้มงวดเกินไปนี้คือ อาจส่งผลให้เกิดปืนเถื่อน การค้าอาวุธปืนเถื่อนเกิดขึ้น และยังเป็น การจำกัดสิทธิเสรีภาพการป้องกันตัวของประชาชน อันเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน²⁰

2.2.1 การควบคุมการมีและใช้อาวุธปืนของประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าความคิดในการออกกฎหมายควบคุมการมีและใช้อาวุธปืนนั้นมีมานานตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งใน พ.ศ. 2295 การออก “กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รังสรรค์การเมือง จ.ศ. 144” ต่อมา มีข้อบังคับซึ่งมักจะอยู่ในรูปของประกาศคำสั่ง จนกระทั่ง ได้มาออกเป็น “กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน” ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน²¹ และเมื่อพิจารณาตามประวัติกฎหมายอาวุธปืนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แต่เดิม

¹⁹ พรนัชชา ชวนชม. (2558). *ปัญหากฎหมายควบคุมอาวุธปืน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขา กฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 115.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

²¹ พรนัชชา ชวนชม. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 19. หน้า 10.

คนไทยมีสิทธิและเสรีภาพในการครอบครอง ซื่อขายอาวุธปืนได้อย่างเสรี ต่อมา ตระหนักได้ว่าอาวุธปืนมีอันตรายมากและมีอำนาจทะลุทะลวงได้สูงเกินกว่าที่มนุษย์จะคาดคิดได้เช่น ยิงทะลุรถยนต์ ทะลุผนังบ้าน หรือแม้กระทั่งทะลุตัวมนุษย์เอง เป็นต้น จึงได้เกิดการกำหนดข้อห้าม ไม่ให้มีการยิงปืน โดยไม่มีเหตุอันควรขึ้น ต่อมาได้มีการออกกฎหมายกำหนดไม่ให้พกพาอาวุธปืนเข้าไปในงานรื่นเริงหรืองานนักขัตฤกษ์ และเมื่ออาวุธปืนมีการครอบครองและใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น จึงได้มีการกำหนดให้มีการจดทะเบียนอาวุธปืนเฉกเช่นเดียวกับที่กำหนดในต่างประเทศ และออกข้อกำหนดในการซื้อขายแลกเปลี่ยนและการโอนอาวุธปืน โดยต้องได้รับความยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอำเภอด้วย ดังนั้นเจตนารมณ์ในการมีกฎหมายควบคุมอาวุธปืนในประเทศไทยจึงเกิดจากการตระหนักหรือคาดเห็นถึงภัยอันตรายที่สามารถก่อให้เกิดได้จากอาวุธปืน และต้องการที่จะจัดสรรระบบอาวุธปืนให้เป็นไปตามประเทศที่เจริญแล้ว

2.2.2 การควบคุมการพกพาอาวุธปืนติดตัวของประเทศไทย

เจตนารมณ์ในการควบคุมการพกพาอาวุธปืนนั้นต้องศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องการพกพาไว้ ดังนี้ จากบันทึกข้อสั่งเกตประกอบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 405 ร.ศ. 128²² ของสมเด็จพระมหาลงราชบุรี มีความว่า “ต้องยอมรับว่าในเวลาพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยอาวุธที่พกพาได้ในถนนหนทาง แต่อย่าบรรจุกระสุน ไล่ด (ไล่ด หมายถึง กฎหมาย) ห้ามไม่ให้ถืออาวุธไปในที่ชุมชนและในการขัตฤกษ์เท่านั้นเอง อันที่ไล่ดลงโทษเป็นการน้อยไปเรื่องถืออาวุธนั้น ชิดเส้นยากที่จะลงโทษเพียงใด ไม่ควรลงโทษเพียงใด...เช่น ในคดีเรื่องนี้ ถ้าเราพิจารณาตามกฎหมายอังกฤษแล้ว ข้อที่เป็นประเด็นนั้นมีว่า ผู้ที่ถืออาวุธนั้นได้ถือโดยสุภาพ หรือโดยกระทำให้สาธารณชนต้องหวาดเสียว”²³ กฎหมายควบคุมการพกพาอาวุธปืนในสมัยสมเด็จพระมหาลงราชบุรี จะคู่กับความร้ายแรงและ ลักษณะการพกพาอาวุธปืนเป็นสำคัญ หากการพาอาวุธปืนนั้นอยู่ในลักษณะที่ไม่บรรจุกระสุนปืน กล่าวคือไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันที หรือการพาไปเพื่อประโยชน์ในการยิงสัตว์ ก็สามารถจะพาติดตัวไปได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าพนักงานเสียก่อน

2.2.3 ความสัมพันธ์ของอาวุธปืนกับอาชญากรรม

อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับอาวุธปืน ในฐานะที่เป็นอาวุธที่ใช้ในการก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ซึ่งเมื่อมีอาวุธปืนเข้ามาเกี่ยวข้องก็ย่อมส่งผลให้การก่ออาชญากรรมนั้นมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้นถือได้ว่าประชาชนครอบครองอาวุธปืนเป็นจำนวนสูงที่สุดในกลุ่มประเทศ

²² พรนัชชา ชวนชม. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 19. หน้า 17.

²³ พรนัชชา ชวนชม. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 19. หน้า 17.

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอ้างอิงข้อมูลจากองค์การวิจัยใน สวิตเซอร์แลนด์ Small Arms Survey ที่ระบุว่า ประชาชนไทยครอบครองปืน เป็นอันดับ 13 ของโลก ซึ่งหากดูสถิติประเทศที่พลเรือนครอบครองปืนสูงสุด อันดับ 1 คือ สหรัฐอเมริกา ประมาณ 393.3 ล้านกระบอก อันดับ 2 อินเดียน่า ประมาณ 71.1 ล้านกระบอก อันดับ 3 จีน ประมาณ 49.7 ล้านกระบอก และประเทศไทยอันดับที่ 13 ของโลก ประมาณ 10.3 ล้านกระบอก ครอบครองปืนมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของอาเซียน หากดูในรายละเอียดพบว่าปืนที่ครอบครองอยู่พบว่าเป็นปืนที่มีทะเบียน 6.2 ล้านกระบอก และปืนไม่มีทะเบียน 4.1 ล้านกระบอก และสัดส่วนการครอบครองปืน คือ 100 ต่อ 15 หมายความว่า ประชาชน 100 คน มีปืน 15 คน ซึ่งถือเป็นตัวเลขที่เยอะพอสมควร จากสถิติจะเห็นว่าประเทศไทยมีปืนเถื่อนค่อนข้างมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล อดีตประธานหลักสูตรอาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่่าก่อนมีกฎหมายควบคุมปืน พื้นที่ตามต่างจังหวัดที่อยู่ห่างไกลมีความต้องการใช้ปืนมาก โดยส่วนใหญ่มีเอาไว้ป้องกันตัวเองและทรัพย์สินจากโจรผู้ร้ายที่มาก โหมยว้า ควาย และผลผลิตทางการเกษตร แต่ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนออกมา พ.ศ. 2490 ทำให้ผู้ที่มิปืนในครอบครองต้องนำปืน ไปขึ้นทะเบียน การครอบครองปืนของคนไทยเป็น ไปได้ยากขึ้นกว่าเดิม และปืนถูกกฎหมายมีราคาสูงขึ้นมากหลายเท่าตัว จึงเกิดตลาดปืนผิดเอง หรือที่เรียกว่า “ปืนไทยประดิษฐ์” เพราะการทำปืนไม่ได้มีความสลับซับซ้อนอะไรมาก ส่วนประกอบของปืนมีเพียงแค่ลำกล้อง และชุดลั่นไก โดยลำกล้องสามารถทำขึ้นมาได้ง่าย ๆ โดยการนำเหล็กไปกลึงตามโรงกลึง ซึ่งมีราคาถูก ส่วนชุดลั่นไกก็เป็นเพียงแค่ตัวดอกท้ายกระสุน²⁴

การครอบครองปืนในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น มีขั้นตอนและใช้เวลาหลายเดือน กฎหมายมีข้อกำหนดไว้ว่าการขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน ต้องไปยื่นคำขอต่อนายทะเบียนอาวุธปืนก่อนเมื่อนายทะเบียนอาวุธปืนอนุญาตให้ใช้อาวุธปืนได้ก็จะออกใบอนุญาตให้ใช้อาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน หรือที่เรียกว่าใบ ป.3 ให้ จากนั้นผู้ร้องขอจึงนำไปอนุญาตดังกล่าวไปใช้อาวุธปืน แล้วจึงนำไปแสดงต่อนายทะเบียนอาวุธปืนเพื่อออกใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน หรือที่เรียกว่าใบ ป. 4 ต่อ ไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หลายคนหันไปหาอาวุธปืนเถื่อนที่หาได้ง่ายและราคาถูกกว่ามาก²⁵

²⁴ BBC NEWS ประเทศไทย. (2565). *ปืนกับคนไทย ทำอย่างไรให้ลดการถือครอง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.bbc.com/thai/articles/c90g359xnngo>. [2566, 9 มีนาคม].

²⁵ BBC NEWS ประเทศไทย. (2565). *ปืนกับคนไทย ทำอย่างไรให้ลดการถือครอง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.bbc.com/thai/articles/c90g359xnngo>. [2566, 9 มีนาคม].

ปีนสวัสดิการเป็นโครงการของกรมการปกครอง เริ่มต้นขึ้นครั้งแรกในปี 2552 โดยโครงการนี้ในช่วงแรกอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารสามารถทำเรื่องขอซื้อปืนได้ผ่านโครงการในราคาที่ถูกลงกว่าราคาตลาดถึงสองเท่า แต่หลังจากนั้นก็อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ข้าราชการพลเรือนหน่วยงานอื่นสามารถเข้าโครงการได้เช่นกัน โครงการปีนสวัสดิการ มีทั้งผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน โดยในมุมมองของผู้ให้การสนับสนุนเห็นว่าโครงการนี้ต้องการให้ข้าราชการที่มีรายได้น้อยได้เข้าถึงปืน เพื่อใช้ป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง หรือเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการในราคาที่ไม่แพงเกินไป โดยกำหนดเงื่อนไขห้ามโอนภายใน 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ออกใบอนุญาตเว้นแต่เป็นมรดกตกทอด ในขณะที่ฝ่ายผู้คัดค้าน มองว่า ปีนสวัสดิการเพิ่มช่องทางการร่วมกันทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ในการกำหนดราคา และเกิดช่องว่างการสวมสิทธิ์เจ้าหน้าที่หรือพนักงานรัฐเพื่อซื้ออาวุธปืน และอาจสามารถนำไปก่อให้เกิดอาชญากรรม รวมถึงก่อให้เกิดปืนเถื่อนได้ในที่สุด แต่ในปัจจุบันมีการหาอาวุธปืนให้เจ้าหน้าที่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างจะเพียงพอมากกว่าเดิม และเนื่องจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่กระทำโดยปืนอยู่บ่อยครั้ง ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติประกาศระงับโครงการปีนสวัสดิการชั่วคราวแบบไม่มีกำหนดไปก่อนจนกว่าจะได้ข้อสรุปเรื่องเงื่อนไขใหม่ของโครงการปีนสวัสดิการ

อาวุธปืนมักถูกใช้ไปในการประกอบอาชญากรรมตั้งแต่การแก้ปัญหาคาพิพาทส่วนตัว การปล้นทรัพย์ ไปจนถึงการสังหารหมู่ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2565 ที่ จังหวัดหนองบัวลำภู

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชน

2.3.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)²⁶

สังคมมนุษย์ในยุคแรก ๆ ต้องพึ่งพิงธรรมชาติและดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ใช้ชีวิตเร่ร่อนหาอาหารไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งต่อมารู้จักการผลิตอาหารและตั้งหลักแหล่งอยู่ประจำที่วิถีชีวิตความเป็นอยู่และกิจกรรมของมนุษย์ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทุก ๆ ด้าน เมื่อมนุษย์ตั้งหลักแหล่งอยู่ประจำที่มนุษย์ก็พยายามคิดหาวิธีที่จะทำให้ตนเองอยู่ดีกินดี มีความปลอดภัย ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น กลายเป็นหมู่บ้าน เมือง รัฐ ตามที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ ความพยายามของมนุษย์ในการที่จะเอาชนะธรรมชาติทำให้มนุษย์สร้างสรรค์ ความเจริญด้านต่าง ๆ ก้าวหน้ามาเรื่อยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมนุษย์นั้นมีความต้องการพื้นฐานตามทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้น

²⁶ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbiner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

ความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)²⁷ เป็นทฤษฎีจิตวิทยาที่ อับราฮัม เอช. มาสโลว์ คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” Maslow ระบุว่า มนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ชั้นด้วยกัน ความต้องการทั้ง 5 ชั้น มีเรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปหาสูงสุด มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นสูงต่อไป ความต้องการของบุคคลจะเกิดขึ้น 5 ชั้นเป็นลำดับ ดังนี้

1) ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)²⁸ เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ ความต้องการเพื่อตอบสนองความหิว ความกระหาย ความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เรียกว่าง่าย ๆ ก็คือ ปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักอาศัย รวมถึงสิ่งที่ทำให้การดำรงชีวิตสะดวกสบาย นั่นเอง ในขั้นนี้สิ่งที่มนุษย์ในปัจจุบันต้องการ หนีไม่พ้น สินค้าและบริการ อุปโภค บริโภค ทั่วไป ๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายยา บ้าน รถยนต์ มือถือ

2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)²⁹ เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการขั้นนี้ถึงจะเกิดขึ้น ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยที่มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ปราศจากความกลัว การสูญเสียและภัยอันตราย เช่น สภาพสิ่งแวดล้อมบ้านปลอดภัย การมีงานที่มั่นคง การมีเงินเก็บออม ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย รวมถึง ความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคล สุขภาพและความเป็นอยู่ ระบบประกัน-ช่วยเหลือ ในกรณีของอุบัติเหตุ/ความเจ็บป่วย ในขั้นนี้สิ่งที่มนุษย์ในปัจจุบันต้องการ ก็คือ สิ่งที่ตอบโจทย์ในด้านการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น กล้องวงจรปิด การลงทุน การออม การทำประกันชีวิต หรือ การย้ายบ้านที่อยู่อาศัย ปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมที่มีการดูแลรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี

3) ความต้องการความรักและสังคม (Belonging and Love Needs)³⁰ เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องความรัก ความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความต้องการ

²⁷ Wichita State University. (2023). *Maslow's Hierarchy of Needs*. (Online). Available: <https://www.wichita.edu/services/mrc/OIR/Pedagogy/Theories/maslow.php>. [2023, February 28].

²⁸ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbinner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

²⁹ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbinner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

³⁰ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbinner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

เป็นเจ้าของและมีเจ้าของ ความรักในรูปแบบต่างกัน เช่น ความรักระหว่าง คู่รัก พ่อ แม่ ลูก เพื่อน สามี ภรรยา ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม ในขั้นนี้สิ่งที่มนุษย์ในปัจจุบันต้องการ ก็คือ สิ่งที่สามารถตอบสนองอารมณ์ ความรู้สึก ของเขาได้ เช่น หาก การแต่งงาน การท่องเที่ยว หรือตัวอย่างง่าย ๆ ที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน เช่น ความต้องการเป็นเจ้าของรถยนต์ BENZ BMW เพื่อให้เพื่อนหรือคนรอบข้าง ชื่นชม ยอมรับ เป็นสมาชิกในกลุ่ม

4) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem Needs)³¹ เมื่อความต้องการหลายอย่างมีแล้ว คนเราจะต้องการสถานภาพของตัวเองให้สูงขึ้น ดีขึ้นมีความภูมิใจและสร้างความน่านับถือ มี เช่น ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่ดี งานที่ทำหาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ ฯลฯ ในขั้นนี้สิ่งที่มนุษย์ในปัจจุบันต้องการ ก็คือ สิ่งที่ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น อสังหาริมทรัพย์ เครื่องเพชร ราคาแพง บริการระดับพรีเมียม เครื่องบินส่วนตัว การใช้บริการโรงแรม 5 ดาว³²

5) ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตน (Self-actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์และความต้องการนี้ยากต่อการบอกได้ว่าเป็นอะไร เราเพียงสามารถกล่าวได้ว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ต้องการที่จะได้รับผลสำเร็จในเป้าหมายชีวิตของตนเอง และต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต โดยมาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาขีดความสามารถและใช้มันอย่างเต็มที่ เพื่อไปสู่ความสมบูรณ์แบบมากที่สุด โดยการที่จะมาสู่ในขั้นนี้ได้ นั้นมนุษย์ต้องได้รับการตอบสนองจากทั้ง 4 ขั้นอย่างดีที่สุดก่อน³³

ในที่นี้จะกล่าวถึงความต้องการลำดับที่ 2 คือ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ภายใต้อาณัติของสลับซับซ้อนของสังคมและประชากรที่เพิ่มขึ้น จึงต้องกระจายการมีอำนาจในการดูแลตนเองเพื่อความปลอดภัยไปสู่ประชาชนผู้ที่ใกล้ชิดต่อ “ภัยอันตราย” ยิ่งสังคมเติบโต ความบกพร่องนี้แห่งรัฐก็มากขึ้นเช่นกัน การให้สิทธิป้องกันตนเองจึงไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด ในทางเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอาญา กล่าวอีกนัยหนึ่งการก่อกำเนิดเสรีภาพย่อมเป็น

³¹ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbiner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

³² Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbiner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

³³ Urbinner. (2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.urbiner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs>. [2566, 28 กุมภาพันธ์].

ผลโดยตรง จากการการันตีสิทธิผ่านรัฐธรรมนูญ อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งรัฐสมัยใหม่ (Magna Carta;³⁴ “กฎบัตรใหญ่แห่งเสรีภาพ” ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก) กล่าวคือ การมีขึ้นของสิทธิในการป้องกันตนเองที่นำมาซึ่งเสรีภาพในการป้องกันตัวเองนั้นเป็นผลมาจากการเป็น “รัฐสมัยใหม่” ที่ไม่สามารถดูแลและให้ความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ของประชาชน อันถือเป็นหน้าที่หลักของรัฐได้อย่างทั่วถึง

2.3.2 ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

1) ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) หรือความเป็นธรรมชาติ (Naturalism) แนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ เป็นแนวความคิดที่มีกำเนิดและพัฒนามาตั้งแต่สมัยกรีก โดยมีความคิดเห็นว่าการกฎหมายเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ซึ่งอาจเรียกว่า “กฎหมายธรรมชาติ” ซึ่งเกิดจากธรรมชาติโดยตรงเหมือนปรากฏการณ์อื่น ๆ ของโลกจึงเป็นสิ่งที่นักกฎหมายเชื่อว่าเป็นที่มาของกฎหมาย³⁵

ซีเซโร (Cicero 106-43 B.C.) นักปราชญ์ นักกฎหมาย และรัฐบุรุษของโรมัน ได้อธิบายถึงความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติที่ได้รับยกย่องเป็นแบบฉบับไว้ในข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า “กฎหมายที่แท้จริง คือ เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ แผ่ซ่านไปในทุกสิ่งทุกอย่าง สม่่าเสมอเป็นนิรันดร์...” (True law is the right reason, harmonious with, diffuses among all, constant eternal.....)³⁶

เฮราลิตัส (Heralitus) นักปราชญ์ชาวกรีกกล่าวถึงกฎหมายธรรมชาติว่าเป็นกฎหมายที่มีได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่แพร่หลายและควบคุมไว้ซึ่งธรรมชาติถ้าไม่มีกฎหมายธรรมชาติแล้วโลกจะเกิดความวุ่นวาย ดังนั้น ความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติของเฮราลิตัสจึงมีพื้นฐานจากหลักที่ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นตามที่ควรเป็นเช่นนั้น³⁷

ฮูโกโกรเซียม (Hugo Grotius) นักกฎหมายและนักปราชญ์ชาวดัตช์ที่ได้ให้คำนิยามของกฎหมายธรรมชาติไว้ว่ากฎหมายธรรมชาติคือปัญหาของเหตุผลอันถูกต้องที่ชี้ว่าการกระทำอันหนึ่ง

³⁴ British Library. (2014). *Magna Carta: an introduction*. (Online). Available: <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-an-introduction>. [2023, March 10].

³⁵ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. (2563). *กฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า 93.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

³⁷ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 94.

ว่ามีความต่ำทรามในทางศีลธรรม หรือมีความจำเป็นในทางศีลธรรม ทั้งนี้โดยดูจากว่าคุณภาพของการกระทำนั้นเป็นไปตามธรรมชาติหรือขัดแย้งกับธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์³⁸

นอกจากนี้ยังมีนักปราชญ์กลุ่มสโตอิก (Stoics) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติเชื่อว่าคุณธรรมความดีคือการดำเนินชีวิตและการกระทำต่างๆ โดยสอดคล้องกับธรรมชาตินั้นคือการดำเนินชีวิตตามเหตุผลที่มนุษย์มีตามธรรมชาติการกระทำที่ไร้เหตุผลเป็นการกระทำที่ขัดต่อธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่ดีและนำมาซึ่งความทุกข์³⁹

แนวความคิดในเรื่องที่มาของกฎหมายธรรมชาตินี้ทำให้กฎหมายธรรมชาติดีมีลักษณะพิเศษ คือ ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา ใช้ได้เสมอไม่มีวันยกเลิกหรือล่วงสมัย และใช้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่ กฎหมายธรรมชาติด้อยอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติด้อยมีความยุติธรรมเป็นที่สุด กฎหมายของรัฐจะขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ การนิยามความหมายของแนวความคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะมีที่มาจากความรู้สึกที่รับผิดชอบของมนุษย์และมุ่งถึงความเสมอภาค เสรีภาพ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสำคัญ

ผลของแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติดังกล่าวทำให้เกิดแนวความคิดพื้นฐานสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งสิทธิมนุษยชนซึ่งได้ปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ดังนั้นจะเห็นได้จากเอกสารที่ประกาศคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลต่าง ๆ นับแต่ “The English Bill of Right” ในประเทศอังกฤษ ปี ค.ศ. 1689 “American Declaration of Independence” ในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1776, “Declaration of the right of an citizens” ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งทั้งหมดได้พัฒนาคลี่คลายต่อมาเป็น UN’s Universal Declaration of Human Rights ซึ่งรู้จักกันในนามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1948 ปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและหลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพประชาชนในรัฐธรรมนูญของนานาอารยะประเทศก็เป็นผลพวงของอิทธิพลความคิดกฎหมายธรรมชาตินั้นเองภายใต้พัฒนาการทางสังคมและการเมือง⁴⁰

2) ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (The Positive Law Theory) นั้นเป็นแนวความคิดปฏิเสธกฎหมายที่สูงกว่า (Higher Law) หรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) สิ่งที่ยอมรับเป็นกฎหมายที่แท้จริงคือกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เท่านั้น กฎหมายบ้านเมือง เป็นกฎหมายที่

³⁸ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 97.

³⁹ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 95.

⁴⁰ สุเมธ จันพะนะ. (2559). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสิ่งเทียมอาวุธปืนในประเทศไทย: ศึกษากรณีปืนบีบีกัน (BB Gun)*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 31.

ตั้งอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายที่สูงกว่าเนื่องจากถือว่ารัฐอธิปไตยมีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยมีอาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว ยุติธรรม อยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากกฎหมายที่รัฐอธิปไตยมีอำนาจที่จะบัญญัติขึ้นสาระสำคัญของความคิดนักคิดในแนวนี้ได้แก่⁴¹

(1) ทฤษฎี “อำนาจอธิปไตย” ของ Jean Bodin (ฌอง โบแดง)⁴² ให้ความหมายของอำนาจอธิปไตยว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดและถาวร เป็นอำนาจสูงสุดที่มีอยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ใดๆ แสดงออกโดยการออกกฎหมายและยกเลิกกฎหมายเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นรัฐที่แท้จริง จากคำสอนของโบแดง ทำให้เกิดความคิดที่ถือว่า “กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้น” ซึ่งพัฒนาไปสู่ความคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง

(2) ทฤษฎี “สัญญาประชาคม” ของ Thomas Hobbes (โทมัส ฮอบบส์)⁴³ เชื่อในอำนาจรัฐอธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเชื่อว่ามนุษย์ชั่วร้าย ขัดแย้งกันตลอด จึงเข้าทำสัญญาระหว่างกันเพื่อรวมอำนาจให้รัฐอธิปไตยเพื่อคุ้มครองรักษาให้แต่ละคนมีชีวิตรอด ซึ่งการมอบอำนาจให้รัฐอธิปไตยนั้นเป็นการมอบอำนาจแบบสวามิภักดิ์ คือให้อำนาจเด็ดขาดให้ปกครองดูแล ลงโทษยอมให้ออกกฎหมายได้ ซึ่งกฎหมายคือคำสั่งของรัฐอธิปไตยนั่นเองเครื่องมือรักษาความสงบของรัฐอธิปไตย คือ กฎหมายบ้านเมืองซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทั้งโดยตรงและโดยปริยายที่รัฐสั่งการและกำหนดไว้ว่าเป็นสิ่งถูก-ผิด บังคับแก่ประชาชน เมื่อรัฐเป็น ผู้กำหนดความถูก-ผิด ยุติธรรม-อยุติธรรม จึงไม่อาจมีกฎหมายใดที่ยุติธรรมได้ เพราะเมื่อประชาชนเข้าทำสัญญาตนอยู่ใต้อำนาจรัฐแล้วเท่ากับว่าประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมายและยอมไม่มีใครที่จะออกกฎหมายมาข่มเหงตัวเอง กฎหมายทั้งหลายจึงเป็นธรรมและประชาชนต้องยอมรับโดยคหุฎี

(3) ทฤษฎี “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปไตย” ของ John Austin (จอห์น ออสติน)⁴⁴ กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปไตย กฎหมายที่แท้จริงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(3.1) กฎหมายที่พระเจ้าเป็นผู้กำหนดขึ้น

(3.2) กฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น

แนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองนั้น กฎหมายทันสมัยกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ยอมรับการนำกฎหมายของประเทศอื่นมาใช้ในประเทศตน เน้นนิติบัญญัติ ไม่เน้นความยุติธรรมตามธรรมชาติแต่เน้นความยุติธรรมในตัวบทกฎหมายเท่านั้น สรุปแนวคิดของสำนักกฎหมาย

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

⁴² อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 101.

⁴³ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 101.

⁴⁴ อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 102.

บ้านเมืองคือมีแนวคิดว่า “กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองนั้นซึ่งบัญญัติโดยรัฐเป็นกฎหมายที่แท้จริงมีความสมบูรณ์ในตัวเองของมันเอง ไม่มีกฎหมายอื่นที่เหนือกว่า การแก้ไขข้อพิพาททั้งปวงให้คิดจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับกันอยู่โดยไม่ต้องฟังพาดพิงหลักการอื่นใดที่สูงกว่า”

2.3.3 สิทธิมนุษยชน (Human Rights)

มนุษย์ต้องการหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง หลักดังกล่าวถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่คิดกันว่ามนุษย์ควรมีสสิทธิอะไรบางอย่างที่มีหรือที่ได้มาโดยธรรมชาติพร้อมกับการเกิด เรียกกันว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีใกล้เคียงกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิธรรมชาติเป็นที่มาที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องยากที่จะชี้ชัดไปว่า การกระทำแค่ไหน เพียงใด จึงจะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละสังคมต่างยึดถือ ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน⁴⁵

คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นที่รู้จักและถูกใช้อย่างแพร่หลายนับแต่ได้มีการตั้งองค์การสหประชาชาติเป็นต้นมา มีคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) สิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) และสิทธิของความเป็นมนุษย์ (Rights of Man) เป็นต้น จึงพอสรุปคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่เป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิดังกล่าวตั้งแต่เกิดจนตายโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทางกฎหมาย⁴⁶

1) สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติเป็นความชอบธรรมที่มนุษย์จะพึงมี สิทธินี้มีหลักอยู่บนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ “มนุษย์มีความกลัวอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าในสมัยที่ยังไม่เข้าใจธรรมชาติ ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้หรือในสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีความกลัวของมนุษย์มีทุกระดับนับตั้งแต่กลัวความตาย กลัวการสูญเสียสิ่งที่รัก หวงแหน และเป็นเจ้าของ กลัวการถูกรุกราน กลัวการถูกตอบโต้เมื่อไปรุกราน เพราะมนุษย์มีความกลัว มนุษย์จำต้องแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยซึ่งเป็นหลักประกันขั้นต่ำ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การดำรงชีพ ประกอบอาชีพ และทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นความมั่นคงปลอดภัยภายในสังคมและจากการรุกรานของพลังภายนอกสังคม”⁴⁷ สิทธิทางธรรมชาติมีด้วยกันหลายทางด้วยกัน ได้แก่

(1) หลักของเหตุและผล (Rationalism) ซึ่งถือว่า สิทธิธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลักความจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขได้ โดยคิดจากเหตุผลทั่วไปว่ามนุษย์

⁴⁵ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2561). *สิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 13.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁴⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2530). *ทฤษฎีระบบการเมืองไทย ครอบคลุมวิเคราะห์ที่ไตรลักษณ์รัฐ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 5-6.

ควรมีสติที่ขึ้นพื้นฐานประการใดบ้าง เช่น การได้รับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือ การได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียม⁴⁸

(2) หลักของความชอบธรรม (Legitimism) ซึ่งมีหลักการว่าในการรักษาไว้ซึ่งสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ ในเวลาใดก็ตามที่ผู้ปกครองใช้อำนาจโดยฉ้อฉล ผู้ถูกปกครองย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลง แนวความคิดนี้ได้ปรากฏอยู่ในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence)⁴⁹

(3) หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งมีแนวความคิดว่าสิทธิธรรมชาติได้เกิดขึ้นพร้อมกับการมีเสรีภาพบุคคล เป็นสิทธิประจำตัวของบุคคลนั้น ไม่สามารถเพิกถอน หรือ โอนให้บุคคลอื่นได้ ตามความหมายนี้ รัฐจึงมีอำนาจจำกัด ไม่สามารถออกกฎหมายใดที่เป็นการขัดหรือแย้งกับสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ได้ แนวความคิดนี้ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าสิทธิของเวอร์จิเนีย (Virginian Declaration of Rights)⁵⁰

2) สิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากล ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งถือเป็นแม่บทของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน โดยแจกแจงสิทธิมนุษยชนไว้มีดังนี้⁵¹

(1) สิทธิทางแพ่งและทางการเมือง (Political and Civil Rights) เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม และปรากฏอยู่ในบทบัญญัติข้อ 1-21 สิทธิดังกล่าวประกอบด้วย สิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิเสรีภาพในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี สิทธิของผู้ถูกระงับโทษต่าง ๆ เป็นต้น⁵²

(2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติข้อ 22 เป็นต้นไป ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่ดีและเพียงพอเพียงตลอดจนสิทธิในการหยุดพักผ่อนจากการทำงาน เป็นต้น⁵³

⁴⁸ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 19.

⁴⁹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 19.

⁵⁰ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 20.

⁵¹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 24.

⁵² อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 24.

⁵³ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 24.

3) ข้อเปรียบเทียบระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิตามกฎหมาย สิทธิมนุษยชนมีความต่างจากสิทธิตามกฎหมายอยู่หลายประการ ดังนี้

(1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติ สิ่งนี้เกิดขึ้นพร้อมกับความเป็นมนุษย์ โดยหลักแล้วมิใช่กฎหมาย แต่ได้ถูกกำหนดให้ชัดเจนขึ้นในภายหลัง เช่น ความเท่าเทียมกันในเรื่องเพศและในการประกอบอาชีพ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนซึ่งได้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อรองรับการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจำนวนมาก⁵⁴

(2) สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไร้พรมแดน สิ่งนี้ถือเป็นสิทธิที่ไม่มีขอบเขต เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิเหนือทาสหรือศาสนา โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนในโลกนี้มีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีพรมแดน⁵⁵

(3) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคน สิทธินี้ถือเป็นของทุก ๆ คน เช่น ทุกคนที่เกิดมาย่อมมีสิทธิในชีวิต ร่างกาย โดยเสมอภาคกัน โดยประการที่ปราศจากการถูกประทุษร้าย หรือถูกละเมิด⁵⁶

(4) สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เป็นนิรันดร สิทธินี้พิสูจน์ได้ว่ามีอยู่จริงและนำไปใช้ทุกยุคทุกสมัย ส่วนสิทธิตามกฎหมายเป็นสิทธิที่ใช้ได้อย่างจำกัด กล่าวคือหากกาลเวลาเปลี่ยนไป กฎหมายที่ใช้อาจไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมในขณะนั้น⁵⁷

(5) สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องเฉพาะตัวของมนุษย์ สิทธินี้ไม่สามารถจำหน่าย จ่าย โอนให้กับคนอื่นได้ไม่ว่าทางใด ๆ ส่วนสิทธิตามกฎหมาย เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สามารถโอนแก่กันได้⁵⁸

(6) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ปราศจากสภาพบังคับ สิทธินี้โดยพื้นฐานแล้วไม่มีสภาพบังคับ การจะทำให้สิทธินี้มีสภาพบังคับตามกฎหมายได้ ก็ด้วยนำสิทธิเหล่านี้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของสหประชาชาติ⁵⁹

⁵⁴ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 26.

⁵⁵ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 26.

⁵⁶ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 27.

⁵⁷ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 27.

⁵⁸ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 27.

⁵⁹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45. หน้า 27.

2.4 แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายอาญา

2.4.1 การป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญา (The Right of Legal Defense according to the Criminal Law)

การป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญา เป็นหลักการบังคับใช้กฎหมายด้วยตนเองประการหนึ่งของบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิอื่น ๆ และสามารถใช้เป็นหลักในการป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่นได้โดยไม่ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด ทั้งยังเป็นการช่วยรัฐในการปราบปรามผู้กระทำผิด อันจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคมต่อไป⁶⁰

สำหรับกฎหมายในเรื่องการป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญาของประเทศไทยนั้น ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68⁶¹ ความว่า “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุการณ์กระทำความนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้น ไม่มีความผิด” จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่าหลักเกณฑ์ในการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย มีดังนี้

หลักเกณฑ์ตามข้อที่ 1 ผู้กระทำจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายหมายถึง การกระทำของผู้นั้นต้องกระทำโดยเจตนา มิใช่กระทำโดยประมาท และนอกจากเจตนาธรรมดาแล้ว ผู้กระทำต้องมีเจตนาพิเศษหรือมูลเหตุชักจูงใจด้วย “เพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตราย” ด้วย มิฉะนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย คำว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย ซึ่งสิทธินี้อาจเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ หรือสิทธิอื่น ๆ ก็ได้ ดังนั้น เมื่อมีบุคคลอื่นมาละเมิดสิทธิดังกล่าวโดยไม่มีอำนาจที่จะทำได้ตามกฎหมาย ผู้ถูกละเมิดสิทธิก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำการป้องกันสิทธินั้นได้ และในส่วนของ การป้องกันสิทธิของผู้อื่นนั้น ก็ไม่จำกัดว่า ผู้ถูกละเมิดสิทธิจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างใดกับผู้กระทำการป้องกันสิทธินั้นด้วย⁶²

หลักเกณฑ์ตามข้อที่ 2 ภัยอันตรายนั้นเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย หมายถึงว่า ผู้ก่อภัยอันตรายนั้น ไม่มีอำนาจตามกฎหมายระบุที่จะกระทำได้ ดังนั้น ผู้ถูกประทุษร้าย

⁶⁰ พวงศกา มุ่งดี. (2561). การป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญา The right legal defense according to the criminal law. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28 (2) (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561), หน้า 13.

⁶¹ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 68.

⁶² ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 47. หน้า 14-15.

จึงไม่จำเป็นที่จะต้องทบทวนรับยกย่องรายนั้น เขาจึงมีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำการป้องกันได้ แต่ถ้ายกย่องรายผู้กระทำให้มีอำนาจที่จะกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็เป็นภัยที่ผู้ถูกกระทำไม่มีอำนาจที่จะกระทำการป้องกันได้เช่นกัน⁶³

หลักเกณฑ์ตามข้อที่ 3 เป็นยกย่องรายที่ใกล้จะถึง หมายความว่า ยกย่องรายที่กำลังปรากฏอยู่เฉพาะหน้า หรือเป็นยกย่องรายที่เกิดขึ้นแล้วและกำลังเกิดอยู่ต่อไป โดยต้องอยู่ในลักษณะที่ว่า หากไม่กระทำการเพื่อป้องกันแล้วจะต้องเกิดภัยอันตรายอย่างแน่นอน เช่น ในกรณีที่ยกย่องรายเกิดจากการกระทำโดยเจตนา ไม่จำเป็นจะต้องให้ผู้กระทำได้กระทำถึงขั้นลงมือหรือพยายามตามมาตรา 80⁶⁴ แม้จะอยู่ในขั้นเตรียมซึ่งผู้ก่อภัยนั้นยังไม่มีคามผิด หากเป็นภัยใกล้จะถึง ผู้ที่จะรับยกย่องรายนั้นมีสิทธิที่จะทำการโต้ตอบไปโดยอ้างป้องกันได้ แต่ถ้ายกย่องรายนั้นยังอยู่ห่างไกล ไม่ฉุกเฉิน หรือในกรณีที่ยกย่องรายนั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว การตอบโต้กลับไปที่ไม่อาจอ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิได้⁶⁵

หลักเกณฑ์ตามข้อที่ 4 ได้กระทำพอสมควรแก่เหตุหมายถึงว่า ผู้กระทำต้องได้กระทำไปพอสมควรแก่อันตรายที่เกิดขึ้น หากผู้กระทำได้กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ ก็เป็นกรณีที่ผู้กระทำไม่มีอำนาจกระทำได้การกระทำนั้นจึงเป็นความผิดแต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด... ตาม มาตรา 69⁶⁶ ส่วนการกระทำเพียงใดจึงจะถือว่าพอสมควรแก่เหตุ นั้น ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้วางหลักในการวินิจฉัยไว้ 2 ทฤษฎี คือ⁶⁷

1) ทฤษฎีสัดส่วน ซึ่งตามทฤษฎีนี้ จะต้องพิจารณาว่าอันตรายที่จะพึงเกิดขึ้นถ้าหากจะไม่ป้องกัน จะได้สัดส่วนกับอันตรายที่ผู้กระทำได้กระทำเนื่องจากการป้องกันนั้นหรือไม่ ตัวอย่างเช่น คนเขาจะตีหัวเราด้วยมือ เราจะใช้มีดแทงเขาตายไม่ได้ เพราะความเจ็บอันเนื่องจากการถูกตบหัวด้วยมือ เมื่อเทียบกับความตายแล้วไม่ได้สัดส่วนกัน ฉะนั้นจึงถือว่า การเอามีดมาแทงเขาตายนี้ เป็นการกระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำจึงไม่มีอำนาจทำได้

2) ทฤษฎีวิถีทางที่น้อยที่สุด ตามทฤษฎีนี้ถือว่า ถ้าผู้กระทำใช้หนทางน้อยที่สุดที่จะทำให้เกิดอันตราย ก็ถือว่าผู้กระทำได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7851/2544⁶⁸ ผู้ตายใช้เหล็กฆูดาฆ่าที่ปลายแหลมซึ่งสามารถทำอันตรายผู้อื่นถึงแก่ชีวิตได้ เป็นอาวุธไล่แทงจำเลย

⁶³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 47. หน้า 16.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 80.

⁶⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 47. หน้า 17.

⁶⁶ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 69.

⁶⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 47. หน้า 18.

⁶⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7851/2544.

จนกระทั่งจำเลยอยู่ในที่คับขัน ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย 1 นัด เป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุ

นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดเกี่ยวกับการป้องกันตามกฎหมายอาญาของต่างประเทศอยู่อีกหนึ่งทฤษฎีคือ คือ การป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญาความจำเป็น ในกฎหมายอาญา สิทธิที่จะเลือกความชั่วที่น้อยกว่า (Defense of Necessity in Criminal Law - The Right to Choose the Lesser Evil)⁶⁹ การป้องกันความจำเป็นถูกนำมาใช้เมื่อผู้ต้องหายอมรับว่าได้กระทำการที่เป็นความผิด แต่แย้งว่าจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงอันตรายที่แก้ไขไม่ได้หรือเพื่อปกป้องบุคคลอื่น ในการยกข้อต่อสู้นี้ ความรับผิดชอบอยู่ที่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องเรียกหลักฐานมาพิสูจน์ว่าพวกเขากระทำการโดยไม่จำเป็น คณะลูกขุนพิจารณาข้อเท็จจริงโดยรอบการกระทำ ความผิด และสัดส่วนของการกระทำผิด กล่าวคือ พวกเขาต้องเปรียบเทียบระดับที่กฎหมายถูกทำลายกับ “อันตราย” ที่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยง มีการตั้งข้อสังเกตว่าการป้องกันความจำเป็นอธิบายถึงสถานการณ์ที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกบังคับให้เลือกระหว่าง “ความชั่วน้อยกว่าสองอย่าง” หรือ “สิ่งที่ดีกว่า”⁷⁰ ส่วนกรณีการฆ่าคน ๆ หนึ่งเพื่อช่วยชีวิตคนหลายคน การรักษาชีวิตของคนหลายคนไว้เป็นสิ่งที่ดีกว่าที่จะรักษาชีวิตคนเดียว สิ่งนี้เป็นเรื่องของการเลือกกระทำในระหว่างสิ่งที่ชั่วร้าย (Choice of Evils) เมื่อแรงกดดันจากสภาพภายนอกทำให้บุคคลต้องเผชิญกับการเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่ชั่วร้าย กับการกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงภัยอันตรายที่มีประโยชน์มากกว่าโดยกระทำความชั่วร้ายที่น้อยกว่าเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายได้ ซึ่งแนวคิดนี้อาจจะเรียกว่า “ทฤษฎีความชั่วร้ายที่น้อยกว่า” (Theory of Lesser Evils) ก็ได้⁷¹

ในคดี R v Loughnan (1981). VR 443⁷² ศาลสูงสุดของศาลฎีกาของรัฐวิกตอเรียถือได้ว่าการป้องกันความจำเป็นของกฎหมายทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการต่อไปนี้

1) การกระทำหรือการกระทำทางอาญาจะต้องทำเพื่อหลีกเลี่ยงผลบางอย่างเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดความชั่วร้ายที่ไม่อาจแก้ไขได้ต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้อื่นซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจำต้องปกป้อง

⁶⁹ E. B. Arnolds, N. F. Garland. (1974). Defense of Necessity in Criminal Law - The Right to Choose the Lesser Evil. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 65 (3) (September 1974), pp. 289-301.

⁷⁰ *Ibid*, pp. 289-301.

⁷¹ ชีโรชาติ ไผ่สุรัตน์. (2559). *หลักความจำเป็นที่ชอบด้วยกฎหมาย: ศึกษาความผิดฐานเปิดเผยความลับกรณีแพทย์กับการเปิดเผยความลับของผู้ป่วย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 80.

⁷² Victoria Report. R v. Loughnan. (1981). *VR 443*. (Online). Available: <https://victorianreports.com.au/judgment/view/1981-VR-443>. [2023, March 25].

2) ผู้ต้องหาต้องเชื่อโดยสุจริตตามสมควรว่าตนตกอยู่ในสถานการณ์หรือภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง (หรือบุคคลที่ตนต้องปกป้อง) อยู่ในตำแหน่งที่ใกล้จะถึงอันตราย และการกระทำที่ดำเนินการจะต้องไม่เกินความจำเป็นตามสมควร เพื่อหลีกเลี่ยงอันตราย

3) การกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงภัยอันตรายที่ใกล้เข้ามาต้องไม่เกินสัดส่วนกับภัยอันตรายที่จะหลีกเลี่ยง

ในรัฐวิกตอเรีย การป้องกันเหตุจำเป็นถูกยกเลิกและแทนที่ด้วยการป้องกันตามกฎหมายสำหรับ “เหตุฉุกเฉินอย่างกะทันหันและไม่ธรรมดา” : Crimes Act 1958 (Vic) ss 322R, 322S⁷³

การป้องกันสิทธิตามกฎหมายอาญา เป็นหลักการบังคับใช้กฎหมายด้วยตนเองประการหนึ่งของบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา โดยหลักแล้วอำนาจอธิปไตยของรัฐใด ย่อมมีเหนืออาณาเขตของรัฐนั้น ฉะนั้นหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในอาณาเขตของรัฐใด รัฐนั้นย่อมมีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิด⁷⁴ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองประชาชนจากการถูกประทุษร้าย ไม่ว่าจะเป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง เสรีภาพ หรือทรัพย์สินก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้น หลายครั้งที่ประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐได้อย่างปัจจุบันทันด่วน กฎหมายจึงให้อำนาจแก่ประชาชนในการป้องกันสิทธิของบุคคลโดยไม่ต้องรอพึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ เช่นกันเหตุผลที่กฎหมายยอมให้ประชาชนใช้สิทธิในการป้องกันได้โดยไม่ถือว่าเป็นความผิด เพราะกฎหมายยอมรับความจริงที่ว่ารัฐไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนได้อย่างทันทั่วทั้งในทุกกรณี จึงจำต้องให้อำนาจแก่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ในการขจัดปัดเป่าภัยอันตรายซึ่งกำลังจะมาถึงด้วยการใช้สิทธิในการป้องกันหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การใช้สิทธิป้องกัน คือ “การใช้บังคับกฎหมายด้วยตนเองประการหนึ่ง” นั่นเอง⁷⁵ ดังนั้น การป้องกันตนเองนี้ จึงเป็นการยกเว้นความผิดตามหลักในเรื่องการรักษาตน (Self-preservation) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะไม่ให้ใครมารุกล้ำล่วงเกิน และการป้องกันเป็นการกระทำที่ไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของสังคม⁷⁶

⁷³ Victorian Current Acts. (2023). **322R, 322S**. (Online). Available: http://classic.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/ca195882/. [2023, March 25].

⁷⁴ ชัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง. (2558). *การดำเนินคดีฆ่า: ศึกษาผลคำพิพากษาศาลต่างประเทศต่อการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁷⁵ เกียรติขจร วจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย). หน้า 96.

⁷⁶ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2560). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 160.

2.4.2 หลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality)

เป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างเป็นทางการแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องมีการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการคุ้มครองสังคม หลักความได้สัดส่วนสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำเป็นต้องคำนึงถึงตั้งแต่กระบวนการตรากฎหมายให้การกระทำใดเป็นความผิดและต้องมีบทกำหนดโทษเช่นไรจึงเหมาะสมได้สัดส่วนกับความผิดนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นหลักการสำคัญเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะการที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายขึ้นมาจากกตัญญูและเสรีภาพของประชาชนจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของมาตรการว่ามีความจำเป็นหรืออย่างน้อยควรที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด ทั้งยังต้องชั่งน้ำหนักถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะชนนั้นคุ้มค่ามากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือไม่เพียงใดจึงต้องบัญญัติกฎหมายนี้ขึ้นมาใช้บังคับ⁷⁷

โทษทางอาญาจะต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด (Severity of the Crime) โดยการกำหนดโทษจะต้องคำนึงถึงฐานความผิดซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก 2 มิติดังนี้ มิติแรก คือ มิติด้านภาวะวิสัย (Objectivity) ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติต้อง พิจารณาจากความร้ายแรงของอาชญากรรม (Criminality) ในการกำหนดโทษ⁷⁸ เช่น การลงโทษฐานฆ่าคนตายโดยมีเหตุกรรจ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289⁷⁹ ก็ควรจะมีอัตราโทษที่สูงกว่าการฆ่าคนในกรณีปกติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288⁸⁰ เป็นต้น มิติที่สอง คือ มิติด้านอัตวิสัย (Subjectivity) ซึ่งจะต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายกรณีไป (Individual)⁸¹

ในกฎหมายอาญา หลักการของความยุติธรรมตามสัดส่วนถูกใช้เพื่ออธิบายแนวคิดที่ว่า การลงโทษของอาชญากรรมบางประเภทควรเป็นไปตามสัดส่วนของความรุนแรงของอาชญากรรม

⁷⁷ กิติมา แก้วนะรา. (2559). *หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีอาญา*. ศึกษารณานิพนธ์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 42.

⁷⁸ อธิปดี นิลคำ. (2565). *ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญาในธุรกิจรักษาความปลอดภัย*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 42.

⁷⁹ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 289 ผู้ใด (1) ฆ่า.....ต้องระวางโทษประหารชีวิต

⁸⁰ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 288 “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 10-20 ปี”

⁸¹ อธิปดี นิลคำ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 78. หน้า 43.

นั้น ในทางปฏิบัติ ระบบกฎหมายมีความแตกต่างกันอย่างมากในการนำหลักการนี้ไปใช้ หลักการของความผิดเป็นมาตรฐานที่สมบูรณ์จักรหันองเลือดแห่งอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ซึ่งระบุโทษประหารชีวิตแม้สำหรับอาชญากรรมเล็กน้อย ในศตวรรษที่ 18 Cesare Beccaria ตีพิมพ์เรื่องอาชญากรรมและการลงโทษซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานของทัณฑวิทยา ตามมาตรฐานสัมพัทธ์ของความผิดผลที่ตามมาคือ Jeremy Bentham ได้พัฒนาแนวคิดของ Panopticon ที่ซึ่งนักโทษจะ ถูกเฝ้าดู แทนที่จะถูกลงโทษทางร่างกาย ความคิดในทางปฏิบัติกลายเป็นการแก้ไขที่โหดร้ายและไม่ได้ผล ในบางระบบสัดส่วนถูกตีความเป็น Lex Talionis, (ตาต่อตา) ในอีกแง่หนึ่ง ก็นำไปสู่การตัดสินลงโทษในลักษณะที่เข้มงวดมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ทุกประเทศในสหภาพยุโรปยอมรับเป็นข้อผูกมัดตามสนธิสัญญาว่าไม่มีอาชญากรรมใดที่สมควรได้รับโทษประหารชีวิต ในขณะที่บางประเทศในโลกใช้โทษประหาร⁸²

2.4.3 หลักการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน (Individualization)

หลักการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน มาจากแนวคิดที่ว่า เมื่อผู้ใดได้กระทำการที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและจะต้องถูกลงโทษ บุคคลซึ่งต่างกันแม้ได้กระทำความผิดเหมือนกันก็อาจจะถูกกำหนดโทษที่แตกต่างกันได้ เพราะแม้จะเป็นการกระทำแบบเดียวกัน แต่ก็อาจปรากฏความแตกต่างของผู้กระทำอยู่หลายประเด็น ซึ่งจะนำมาสู่การกำหนดโทษและการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน⁸³

2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริง (Search of Truth) หรือตรวจสอบความจริง (Examination) ในคดีอาญา เพื่อชี้ขาดตัดสินคดี อันจะยังผลให้เกิดความยุติธรรมในสังคม อีกทั้งส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อย (Social Peace and Public Order) ประชาชนมีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อสังคมมีความสงบสุขย่อมทำให้ประเทศชาติมีการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง⁸⁴ หลักการหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญานั้น ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างสากลว่ามี 2 ทฤษฎีหรือ 2 รูปแบบ (model) คือ การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และหลักนิติธรรม (Due Process) โดยเซอร์เบิร์ด แพคเกอร์ (Herbert Packer) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) สหรัฐอเมริกาเป็นผู้วิจัยวิเคราะห์

⁸² อธิปติ นิลคำ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 78. หน้า 43.

⁸³ อธิปติ นิลคำ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 78. หน้า 43.

⁸⁴ ธีรยุทธ ธรรมสุนทร. (2562). *การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 11.

นำแนวคิดรูปแบบการดำเนินคดีอาญาสองรูปแบบดังกล่าวออกเผยแพร่เพื่อเปรียบเทียบทั้ง 2 ทฤษฎี⁸⁵ ดังนี้

2.5.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมอาชญากรรม มาลงโทษตามกฎหมายได้ และจะถูกประชาชนเพ่งเล็งว่าความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป ความไม่เชื่อถือนับและไม่เคารพกฎหมายก็จะมากขึ้น ประชาชนที่เคารพกฎหมายจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม และเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตได้รับความกระทบกระเทือน วัตถุประสงค์ที่สำคัญของกระบวนการทางอาญาของรัฐจะต้องให้หลักประกันต่อสังคม ดังนั้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม อาทิเช่น การสืบสวน การสอบสวนคดีอาญา การดำเนินคดีการพิสูจน์ความผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล⁸⁶

ทฤษฎีนี้กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นจำนวนมากและผู้ที่ถูกจับกุมได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการจะต้องมีความรวดเร็วและเด็ดขาด การค้นหาข้อเท็จจริงตามทฤษฎีนี้ให้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของกระบวนการยุติธรรม คดีอาญาทั้งปวงที่เข้าสู่ระบบงานยุติธรรมทางอาญาตามทฤษฎีนี้ จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอไม่หยุดชะงักโดยมี กระบวนการคัดกรอง (Screening Process)⁸⁷ ในแต่ละขั้นตอน และขั้นตอนต่างๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นการปฏิบัติงานประจำ ซึ่งจะมีการเริ่มตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุมการสอบสวน ภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเมื่อฟ้องยังศาลการพิจารณาตัดสินและการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดและการปลดปล่อยจำเลย ดังนั้นการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความรวดเร็วแน่นอน ซึ่งหมายถึง โอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะหลุดพ้นจากการที่

⁸⁵ Herbert L. Packer. (1964). Two Models of the criminal Process. *University of Pennsylvania Law Review*, 113 (1) (November 1964), pp. 1-4.

⁸⁶ ชัชฎาภา พันธุมจินดา. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน ศักยภาพเด็กเป็นผู้ต้องหา*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า 7.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

ถูกศาลพิพากษาลงโทษได้น้อยที่สุด ทฤษฎีนี้การค้นหาค้นหาข้อเท็จจริงในคดีพยายามให้ยุติในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด เช่น ให้ยุติในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมากกว่าการนำคดีเข้าสู่ศาลโดยไม่จำเป็น ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ควรจะอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่วิธีการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพดังกล่าว ซึ่งทำให้การวินิจฉัยคดีให้เสร็จไปตั้งแต่ขั้นตอนต้น ๆ ของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้บริสุทธิ์ถูกปล่อยออกไปและในขณะเดียวกันผู้กระทำผิดก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการอย่างรวดเร็ว ซึ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมเช่นนี้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมจึงมีผลที่อาจจะเป็นไปได้ทั้งสิ้น 2 ประการ คือ⁸⁸

- 1) การปลดปล่อยผู้ต้องหาผู้ต้องสงสัย หรือผู้บริสุทธิ์ โดยเร็ว
- 2) การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้น หรือผู้ต้องหาไร้สารภาพ

ทฤษฎีนี้การดำเนินคดีอาญารูปแบบการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิด ค่านิยมในเชิงอนุรักษ์นิยม โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่ แม้อาจจะมีการก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพบุคคลบ้าง แต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการควบคุมอาชญากรรมสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายและแนวนโยบายของรัฐก็เอื้อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถกระทำการได้

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้⁸⁹

- 1) การปราบปรามอาชญากรรมถือเป็นหน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากกฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข
- 2) กระบวนการยุติธรรมจะต้องมุ่งเน้นในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเหยื่อของอาชญากรรม มากกว่าที่จะปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา
- 3) กฎหมายต้องให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างคล่องตัว สะดวกในการสืบสวนสอบสวน จับกุม ตรวจค้น ยึด และการลงโทษ
- 4) กฎหมายใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นพันธนาการในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องถูกขจัดออกไป

⁸⁸ ชาญภา พันธุมจินดา. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 86. หน้า 8.

⁸⁹ มานะ เผาะช่วย. (2556). *ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 22-23.

5) กระบวนการยุติธรรมจะต้องปฏิบัติการเชื่อมโยงเหมือนสายพานลำเลียง การดำเนินคดีจะถูกส่งผ่านไปยังหน่วยงานย่อยที่รับผิดชอบอย่างสัมพันธ์กัน

6) เมื่อตำรวจจับกุมผู้ต้องหาและพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล ควรมีข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด เนื่องจากถือว่าการสืบสวนสอบสวนของตำรวจและของพนักงานอัยการเป็นการค้นหาความจริงที่น่าเชื่อถือ

7) เป้าประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การค้นหาความจริงหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2.5.2 ทฤษฎีหลักนิติธรรม (Due Process Model)

ทฤษฎีการดำเนินคดีอาญารูปแบบหลักนิติธรรมมุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลและของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ จึงต้องมีกฎหมายจำกัดอำนาจของตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับมาตรการบังคับ เช่น การจับกุม ตรวจค้น ฯลฯ อีกทั้งให้มีการลงโทษอย่างเหมาะสม แนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ ต้องมีหลักประกันให้กับประชาชนว่า ผู้บริสุทธิ์จะต้องไม่ถูกลงโทษ ทฤษฎีหลักนิติธรรมจึงมุ่งเน้นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามากกว่าสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย⁹⁰

ทฤษฎีหลักนิติธรรม มีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) หน้าที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมคือ การปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ภายใต้หลักกฎหมาย

2) กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และต้องยึดหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

3) อำนาจของเจ้าหน้าที่จะต้องถูกจำกัดเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ (abuse of power) กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน⁹¹

4) สิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญไม่เป็นเพียงแต่เรื่องทางเทคนิค หากแต่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีพันธะที่จะต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ทั้งตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับทั้งหลายเพื่อประกันให้เกิดความเป็นธรรม และความมั่นคงแน่นอนของกระบวนการยุติธรรม

⁹⁰ ปริญญา ไชยถาวร. (2563). *ปัญหาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 9.

⁹¹ มรุสันต์ โสรัตน์. (2558). *การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของอัยการ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 75.

5) กระบวนการยุติธรรมเปรียบเสมือนระบบงานที่มีการตรวจสอบ อันประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกัน (Check and Balance) เพื่อป้องกันอย่างเต็มที่เพื่อไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาและถูกลงโทษทางอาญา⁹²

6) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐจะต้องไม่มีการกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำผิดกฎหมายโดยปราศจากพยานหลักฐาน ทั้งนี้ จะต้องดำเนินกระบวนการตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาให้มีการค้นหาความจริง (Fact Finding)

นอกจาก 2 ทฤษฎีหลักแล้วผู้วิจัยเห็นว่า การป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้น ย่อมเป็นอีกหนทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ดังคำกล่าวที่ว่า “การจับผู้ร้ายนั้นไม่ถือเป็นการชอบ เป็นแต่นับว่าผู้นั้นได้กระทำการครบถ้วนแก่หน้าที่นั้น แต่จะถือเป็นความชอบต่อเมื่อได้ปกครองป้องกันเหตุร้ายให้ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของข้าแผ่นดินในท้องถิ่นนั้น อยู่เย็นเป็นสุขพอสมควร” จากพระบรมราโชวาทดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นการวางรากฐานหรือหลักการทำงานในด้านการป้องกันอาชญากรรมของประเทศไทย

2.5.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

คำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” มีความหมายที่หลากหลายเท่า ๆ กับจำนวนผู้ให้ความหมาย ดังนั้นในการพิจารณาถึงการป้องกันอาชญากรรม นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับขอบเขตหรือรูปแบบของการป้องกันอาชญากรรมรวมถึงระดับของการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าที่จะพิจารณาถึงความหมาย ดังนั้นในสารนิพนธ์เรื่องนี้ จึงจะเน้นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรูปแบบของการป้องกันอาชญากรรม และระดับของการป้องกันอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แน่ชัดในเรื่องการป้องกันอาชญากรรม⁹³

รูปแบบของการป้องกันอาชญากรรม

ในการพิจารณาถึงขอบเขตและรูปแบบของการป้องกันอาชญากรรมนั้นมีมานานแล้ว แต่ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเป็นงานของ C.R. Jeffery ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ “Crime Prevention Through Environmental Design” ซึ่งได้เสนอรูปแบบในการป้องกันอาชญากรรม 3 แนว คือ⁹⁴

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

⁹³ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

⁹⁴ Clarence Ray Jeffery. (1977). *Crime Prevention Through Environmental Design*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications

1) ตัวแบบการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrent Model) คือเน้นการปราบปรามลงโทษผ่านกระบวนการยุติธรรม ทำให้คนกลัวไม่กล้ากระทำความผิด⁹⁵

2) ตัวแบบฟื้นฟูแก้ไข (Rehabilitation Model) เน้นการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิด และฟื้นฟูแก้ไขสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การกระทำความผิด เช่น ความยากจน การขาดการศึกษาและสวัสดิการ⁹⁶

3) ตัวแบบการป้องกันโดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Crime Control Through Environmental Engineering) ซึ่งเป็นตัวแบบใหม่ในขณะนั้น ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบทางวิศวกรรมในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมตั้งแต่แรก เช่นการออกแบบผังเมือง อาคารสถานที่ ร้านค้า ในการตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิด⁹⁷

ตัวแบบการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมนี้ ต่อมาได้มีนักวิชาการพยายามขยายขอบเขตไปถึงการออกแบบเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม เช่น ออกแบบถนนหรือบริเวณพื้นที่ส่วนกลางให้ถูกเฝ้ามองโดยคนทั่วไป ซึ่งจะเป็นการตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิด เพราะคนในสังคมจะช่วยเป็นหูเป็นตา อีกนัยหนึ่งเป็นการดึงเอาความสัมพันธ์ของชุมชนเข้ามาช่วยในการป้องกันอาชญากรรม โดยนัยนี้⁹⁸ จึงได้แยกการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมเป็นสองแนวคือการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมรูปธรรมกับการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมนามธรรม

ในส่วนของสถาบันอาชญาวิทยาแห่งออสเตรเลีย⁹⁹ (ค.ศ. 2017) ได้ศึกษาถึงแนวทางทฤษฎีและกลไกในการป้องกันอาชญากรรม โดยอธิบายว่า การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง

⁹⁵ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

⁹⁶ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

⁹⁷ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

⁹⁸ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์. (2526). *การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและมาตรการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

⁹⁹ Australian Institute of Criminology (AIC) เป็นศูนย์วิจัยระดับชาติและศูนย์ความรู้ด้านอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญาของออสเตรเลีย สถาบันพยายามที่จะส่งเสริมความยุติธรรมและลดอาชญากรรมโดยดำเนินการและสื่อสารการวิจัยตามหลักฐานเพื่อแจ้งนโยบายและการปฏิบัติหน้าที่ของ AIC ได้แก่ การทำวิจัยทางอาชญาวิทยา สื่อสารผลการวิจัย การดำเนินการหรือการจัดประชุมและสัมมนา และสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกิดจากผลงานของ AIC.

ยุทธศาสตร์หลากหลายรูปแบบที่บุคคล ชุมชน ธุรกิจ องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ และรัฐบาลทุกระดับนำไปปฏิบัติ เพื่อมุ่งเป้าไปยังปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม ความไร้ระเบียบ และการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม¹⁰⁰ หากจะพิจารณาถึงแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมนั้น ในความเป็นจริงมีวิธีการมากมาย โดยมีความแตกต่างกันในจุดมุ่งเน้นการดำเนินการ ประเภทของกิจกรรม ทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังของกิจกรรมที่ถูกออกแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งผลที่ต้องการ และกลไกในการนำแนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ไปปฏิบัติ สถาบันอาชญาวิทยาแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย (2017) ได้สรุปแนวทางป้องกันอาชญากรรมไว้ 3 แนว ดังนี้¹⁰¹

1) การป้องกันอาชญากรรมเชิงสภาพแวดล้อม (Environmental Crime Prevention) หมายถึงการป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์ (Situational Crime Prevention) และการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและออกแบบชุมชนและเมืองเพื่อปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ลดโอกาสการเกิดอาชญากรรม¹⁰² “การป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์” นี้ Freilich and Newman อธิบายว่า ในทางทฤษฎี เป็นแนวทางลดอาชญากรรม ด้วยวิธีการทำให้ไม่สามารถประกอบอาชญากรรมได้ ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะมีแรงจูงใจ หรือความประสงค์ในการกระทำผิดหรือไม่ รวมทั้งป้องปรามผู้กระทำผิดจากการประกอบอาชญากรรม อาจกล่าวได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์ มีจุดมุ่งเน้นที่แตกต่างจากทฤษฎีทางอาชญาวิทยาอื่น ๆ เนื่องจากต้องการลดโอกาสของอาชญากรรม มากกว่าการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด โดยมีพื้นฐานบนความเชื่อที่ว่า อาชญากรรมมักเป็นเรื่องของโอกาส ดังนั้น จึงมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางบริบทหรือสภาพแวดล้อม เพื่อจำกัดโอกาสของผู้กระทำผิดในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยพฤติกรรมอาชญากรรม¹⁰³ ทั้งนี้การป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์มีหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

¹⁰⁰ J. J. M. van Dijk and J. de Waard. (1991). *Two-Dimensional Typology of Crime Prevention Projects; With a Bibliography*. (Online). Available: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/two-dimensional-typology-crime-prevention-projects-bibliography-0>. [2023, March 27].

¹⁰¹ Australian Institute of Criminology (AIC). (2003). *Approaches to understanding crime prevention*. Available: <https://www.aic.gov.au/publications/crm/crm1>. [2023, March 25].

¹⁰² Crawford 1998; Hughes 2007; Sutton, Chorney and White. (2008). *Effective crime prevention interventions for implementation by local government*. Project no. 209 Canberra ACT 2601: Australia government Australian Institute of Criminology (AIC). p.13

¹⁰³ Joshua D. Freilich and Graeme R. Newman. (2017). *Situational Crime Prevention*. (Online). Available: <https://oxfordre.com/criminology/display/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-3>. [2023, March 25].

(1) เกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับโอกาสที่สำคัญ ๆ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีกิจกรรมที่ทำให้เป็นประจำ ทฤษฎีรูปแบบอาชญากรรม และทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล จุดมุ่งเน้นของทฤษฎีโอกาสทั้ง 3 ทฤษฎีนี้ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นทฤษฎีกิจกรรมที่ทำให้เป็นประจำมีปัจจัยสำคัญสามข้อ ต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน นั่นคือ 1) ผู้กระทำผิดที่มีแรงจูงใจ 2) เป้าหมายที่เหมาะสม และ 3) การที่ผู้คุ้มกันที่มีความสามารถไม่อยู่ในขณะนั้น

(2) มีการวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม โดยระบุให้ทราบถึงผลการตอบสนองที่อาจเกิดขึ้น การเลือกและนำผลการตอบสนองที่เหมาะสมซึ่งมีแนวโน้มที่ดีที่สุดไปปฏิบัติการประเมินผล ตลอดจนการนำผลที่ได้ไปเผยแพร่

(3) การจำแนกลักษณะเทคนิคการป้องกันตามสถานการณ์ 25 ประการ ซึ่งเป็นเทคนิคการป้องกันอาชญากรรม 25 แบบของ Clarke, Eck and Cornish¹⁰⁴ โดยเป็นการดำเนินการป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ความมั่นคงปลอดภัยที่มีการปรับปรุงโดยทำให้มีระบบติดตามเป้าหมายที่ดีขึ้น และการติดกุญแจให้แน่นหนาขึ้น ภายใต้การจัดประเภท 5 ด้าน ซึ่งมีพื้นฐานบนกลไกที่สำคัญของวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนี้

(3.1) การเพิ่มความยากลำบากในการกระทำผิด

(3.2) การเพิ่มความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการกระทำผิด

(3.3) การลดรางวัลหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชญากรรม การลดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อที่บุคคลที่จะกระทำผิด และ

(3.4) การขจัดข้อแก้ตัวสำหรับพฤติกรรมกระทำผิด

การจำแนกลักษณะดังกล่าวนี้ ช่วยให้เกิดกรอบการทำงานที่เป็นประโยชน์สำหรับการอธิบายขอบเขตและเทคนิคตามสถานการณ์ที่หลากหลายต่อข้อเสนอให้แก่ผู้ที่ทำงานด้านการป้องกันอาชญากรรม

(4) มีโครงการที่ได้รับการประเมินผลและตัวอย่างยุทธศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยบทเรียนสำคัญสำหรับการนำโครงการป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์ไปปฏิบัติ

2) การป้องกันอาชญากรรมเชิงสังคม (Social Approach) คือ การให้ความสำคัญกับสาเหตุการเกิดอาชญากรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในชุมชน เช่น สังคม การจำกัดการเข้าถึงที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษาและบริการทางการแพทย์ ฯลฯ รวมทั้งการจำกัดแรงจูงใจในการประกอบ

¹⁰⁴ Clarke, Eck and Cornish. (2003). *25 Techniques of Situational Crime Prevention*. (Online). Available: <https://thorper4.wixsite.com/starley-cross/25-techniques-of-scp>. [2023, March 25].

อาชญากรรมของผู้กระทำผิด และการป้องกันเชิงพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาชุมชน¹⁰⁵ วิธีการนี้ แทนที่จะมุ่งเน้นไปที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพ กลับมุ่งไปที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็น พื้นฐานของอาชญากรรม โดยอาจรวมถึงการดำเนินการเพื่อปรับปรุง โครงการทางการศึกษา สุขภาพและที่อยู่อาศัย เช่นเดียวกับการสร้างปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้นจากการพัฒนาชุมชน “การป้องกันอาชญากรรมเชิงพัฒนา” เป็นที่นิยมในเครือรัฐออสเตรเลียเพิ่มมากขึ้น¹⁰⁶ โดยมี สมมติฐานว่า การเข้าแทรกแซงหรือดำเนินการในระยะแรกของการอบรมเลี้ยงดูเด็กขณะที่มีอายุน้อยอยู่นั้น จะทำให้เกิดผลดีที่สำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งเน้นของการป้องกันอาชญากรรมเชิงพัฒนาอยู่ที่การเข้าแทรกแซงในช่วงแรกของจุดเปลี่ยนผ่านของบุคคลที่นำไปสู่วิถีทางการป้องกันการกระทำผิดในอนาคต จุดเปลี่ยนผ่านสำคัญดังกล่าวหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่เริ่มรับการศึกษา การเปลี่ยนผ่านจากชั้นประถมศึกษาไปยังมัธยมศึกษา และจากมัธยมศึกษาไปยังการศึกษาต่อเนื่องหรือช่วงทำงาน ทั้งนี้ การดำเนินการในช่วงแรกมีเป้าหมาย เพื่อแก้ไขปัจจัยความเสี่ยงกระทำผิดในอนาคต ซึ่งปัจจัยเชิงป้องกันและความเสี่ยงเหล่านี้ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ อย่างไรก็ดี ผลสำเร็จของวิธีการป้องกันอาชญากรรมเชิงพัฒนามี ประเด็นที่ต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษ อาทิ

(1) ความสำคัญของช่วงเวลาและการเข้าแทรกแซงจัดการในจุดเชื่อมต่อที่จำเป็น เช่น เวลาที่มีความเครียด หรือเมื่อบุคคลเปิดรับต่ออิทธิพลภายนอก (ซึ่งอาจไม่ได้หมายถึงระยะแรกในชีวิต)

(2) ความจำเป็นที่อาจเปราะบางต่อความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ (เช่น ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม) การเข้ามามีส่วนร่วมและการให้อำนาจแก่ชุมชน (ในการตัดสินใจ เช่น อาสาสมัคร และผู้มีวิชาชีพที่ได้รับค่าจ้าง) และการระบุถึงหน่วยงาน/บุคคลที่ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

(3) ความสำคัญของยุทธศาสตร์ในการทำให้โปรแกรมเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้คนเข้ามา มีส่วนร่วมและหลีกเลี่ยงการตีตราบาปครอบครัวหรือบุคคลวัยเยาว์ที่มีความเสี่ยง

¹⁰⁵ Crawford 1998; Hughes 2007; Sutton, Cherney and White. (2008). *PEP Forum – Crime prevention approaches, theory and mechanisms*. (Online). Available: <https://pepforumuganda.wordpress.com/2016/12/03/pep-forum-crime-prevention-approaches-theory-and-mechanisms/>. [2023, March 25].

¹⁰⁶ Don Weatherburn and David Indermaur. (2004). *Public Perceptions of Crime Trends in New South Wales and Western*. (Online). Available: <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/NSWCrimJustB/2004/1.html>. [2023, March 25].

(4) ความจำเป็นที่ต้องมีการลงทุนในระยะยาว เนื่องจากผลดีของการป้องกันอาชญากรรมเชิงพัฒนาไม่ได้เกิดขึ้นโดยทันที¹⁰⁷

ผลการประเมินผลส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า การดำเนินการนี้ก่อให้เกิดประสิทธิผลระยะยาว ช่วยลดอาชญากรรมจำนวนมาก รวมทั้งส่งผลให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงในมิติอื่น ๆ เช่น ผลการศึกษา การทารุณต่อเด็ก การมีส่วนร่วมของแรงงาน พฤติกรรมเด็กและเยาวชน และการใช้สารเสพติด (Homel 2005) นอกเหนือจากประโยชน์ทางสังคมแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ยังเกี่ยวข้องอย่างมากกับการประหยัดทางการเงิน ของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ลดค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือทางสวัสดิการ ความต้องการในการศึกษาพิเศษที่น้อยลง ค่าใช้จ่ายการปฏิบัติงานในระบบกระบวนการยุติธรรมและค่าใช้จ่ายต่อเหยื่อที่ลดลง (Homel et al. 2006)¹⁰⁸

3) การป้องกันอาชญากรรมเชิงกระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice Approach) หมายถึง โปรแกรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยตำรวจ ศาลและราชทัณฑ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ที่เคยข้องเกี่ยวกับพฤติกรรมอาชญากร และผู้ที่เคยเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแล้ว¹⁰⁹ หากจะกล่าวโดยรวมวิธีการนี้ คือ แนวทางยุทธศาสตร์ดั้งเดิมที่มุ่งเน้นไปที่การป้องปราม (Deterrence) การตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation) และการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด (Rehabilitation) ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและองค์กรต่าง ๆ ในระบบกระบวนการยุติธรรม (Welsh and Farrington, 2012) เป็นที่น่าสังเกตว่า วิธีการป้องกันอาชญากรรมเชิงกระบวนการยุติธรรมนี้ แม้จะเป็นที่รับรู้ในวงกว้างถึงแนวทางหนึ่งในการลดอาชญากรรม แต่ในงานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมส่วนใหญ่มักไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึงในรายละเอียดเชิงลึกมากนัก ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่นักวิชาการที่ศึกษาแนวคิดป้องกันอาชญากรรมต้องการมุ่งเน้นไปที่สาเหตุหรือแรงจูงใจที่นำสู่เหตุการณ์อาชญากรรม หรือวงจรการเกิดอาชญากรรมที่อยู่นอกเหนือกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ทางเลือกใหม่ให้แก่รัฐบาลและภาครัฐในการลดอาชญากรรมในสังคม (Welsh and Farrington, 2012)¹¹⁰

¹⁰⁷ Crawford 1998; Hughes 2007; Sutton, Cherney and White. Supra note 93. p.16.

¹⁰⁸ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

¹⁰⁹ Crawford 1998; Hughes 2007; Sutton, Cherney and White. Supra note 93. p.12

¹¹⁰ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

ระดับของการป้องกันอาชญากรรม

นอกเหนือจากความสนใจในเรื่องตัวแบบในการป้องกันอาชญากรรมแล้ว นักอาชญาวิทยายังให้ความสนใจในเรื่องของระดับในการป้องกันอาชญากรรมโดยมีการประยุกต์แนวคิดทางด้านสาธารณสุขและอาชญาวิทยามาใช้ที่ผ่านมามีผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีในลักษณะดังกล่าวมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลสำคัญ คือ Jeffery (1971) ที่เสนอแนวคิดแบ่งประเภทการป้องกันอาชญากรรมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ปฐมภูมิ (Primary) ทุติภูมิ (Secondary) และตติภูมิ (Tertiary) กล่าวโดยสรุป ได้แก่¹¹¹

(1) การป้องกันปฐมภูมิ (Primary Prevention) ซึ่งมุ่งตรงไปที่การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่เป็นต้นเหตุพฤติกรรมอาชญากรในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมโดยทั่วไป¹¹²

(2) การป้องกันทุติภูมิ (Secondary Prevention) หมายถึง การมุ่งเน้นไปที่การระบุและแทรกแซงระยะแรกในชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มคนในสภาพที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรและ¹¹³

(3) การป้องกันตติภูมิ (Tertiary Prevention) ที่พุ่งเป้าไปที่การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งการใช้รูปแบบแนวคิดเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความชัดเจนต่อความพยายามในการป้องกันอาชญากรรม การเสนอแนะทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในอนาคต¹¹⁴

สำหรับการแบ่งระดับของการป้องกันอาชญากรรมตามแนวทางของตัวแบบสาธารณสุข คืองานของสตีเวน แล็บ (Steven Lab) ที่เสนอรูปแบบของการป้องกันอาชญากรรมในแต่ละระดับ ดังนี้¹¹⁵

¹¹¹ ภูเบศ ลิ้มวิจิตสุข. (2564). *ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 32-33.

¹¹² นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

¹¹³ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

¹¹⁴ นัทธี จิตสว่าง. (2555). *ความหมายและขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/418748>. [2566, 13 มีนาคม].

¹¹⁵ Steven P. Lab. (2016). *Crime Prevention Approaches, Practices, and Evaluations*. E-Book: Taylor & Francis.

การป้องกันปฐมภูมิ ครอบคลุมถึงการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การควบคุมการเข้าออกประตู ลูกกรงการเฝ้าระวังของคนในละแวกบ้าน หรือชุมชนเดียวกันการสร้างความเกรงกลัวต่อคนทั่วไป จากการปราบปราม จับกุมการให้การศึกษาต่อสาธารณชน ในการป้องกันตนเองการป้องกันเด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและ การจัดการความยากจน จัดหางาน เป็นต้น

การป้องกันทุติยภูมิ ครอบคลุมถึงการระบุประชากรกลุ่มเสี่ยงเพื่อเข้าไปแทรกแซง การป้องกันตามสถานการณ์ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ และป้องกันและจัดการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น

การป้องกันตติยภูมิ การทำให้กลัวในระดับบุคคลต่อผู้คิดจะทำผิดการจำคุกผู้กระทำผิด และการอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ให้ทำผิดซ้ำ เป็นต้น

สรุปการป้องกันอาชญากรรมมีความหมายและขอบเขตที่หลากหลายโดยอาจ หมายถึง การทำให้อาชญากรรมไม่เกิดขึ้นตั้งแต่แรก หรืออาจหมายถึงการทำให้อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่เกิดขึ้นมาอีก

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องและสนใจปัญหาการเกิดและการป้องกันอาชญากรรมในต่างประเทศ ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสภาพ สถานการณ์และการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้น อันจะเป็น ประโยชน์ในการวางแผนทางป้องกันอาชญากรรมให้ได้ผลดีซึ่งเป็นที่น่าสนใจและนำมา ประยุกต์ใช้ประโยชน์ในสังคมเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศอื่นได้ จึงนำมากล่าวโดยสรุปดังนี้

นักวิชาการหลายท่านได้พยายามทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้วิธีการที่ให้ผลดีที่สุดในการ ป้องกันอาชญากรรม Kelling และคณะ (1974) ได้ทำการศึกษาวิจัยวิธีการป้องกันอาชญากรรมที่ ได้ผลดีกว่าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเขตเมือง Kansas City มลรัฐ Missouri ปรากฏว่าการใช้รถสาย ตรวจวิเทศได้ช่วยลดอาชญากรรมแต่ประการใด¹¹⁶ ส่วนการศึกษาวิจัยของโครงการ Operation 25 และ Precinct 20 เป็นการใช้ตำรวจเดินเท้าตรวจท้องที่ตามถนนและย่านธุรกิจต่าง ๆ ในเวลา กลางคืน ปรากฏว่า ได้ผลดีอาชญากรรมลดลงมาก

¹¹⁶ U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. (1974). *Kansas City Preventive Patrol Experiment: A Technical Report*. (Online). Available: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/kansas-city-preventive-patrol-experiment-technical-report>. [2023, March 25].

Burgess (1929) ได้ศึกษาวิจัย พบว่าอาชญากรรมมักมีสถิติสูงมากในบริเวณใจกลางเมืองใหญ่ เช่น มหานครชิคาโก นอกจากนี้ย่านธุรกิจกับย่านที่อยู่อาศัยที่เป็นลักษณะชั่วคราวเนื่องจากมีการย้ายเข้าออกอยู่เสมอจะมีสถิติอาชญากรรมสูง และสถิติจะลดลงเมื่อถอยห่างเมื่อออกจากเมืองไป¹¹⁷

Herbert Gans (1962) เสนอแนวความคิดจากผลวิจัยว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรักษาความปลอดภัย กล่าวคือ ก่อให้เกิดความกลมเกลียว และความร่วมมือร่วมใจ ในการป้องกันอาชญากรรมภายในชุมชน เพราะประชาชนในชุมชนเดียวกันจะมีความร่วมมือร่วมใจ ในการสอดส่องดูแล ไม่คิดแบบตัวใครตัวมัน โครงการชุมชนสัมพันธ์นี้ในต่างประเทศประสบผลสำเร็จอย่างมาก เช่น มีการตั้ง “กลุ่มเพื่อนบ้านเตือนภัย” (Home Arrest Group) ในเมือง Oakland มลรัฐ California¹¹⁸

การควบคุมอาชญากรรมของสังคมไทย¹¹⁹

ในอดีตยังไม่ได้รับสนใจอย่างจริงจังนัก ต่อมารัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นภาระหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันจึงได้บรรจุ นโยบายป้องกันอาชญากรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กำหนดให้การป้องกันอาชญากรรมเป็นนโยบายระดับชาติที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและเร่งด่วน โดยมุ่งเน้นในการป้องกันมากกว่าการปราบปรามในปัจจุบันสังคมไทยมีการตื่นตัวและรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกันมากขึ้น ภาคเอกชนได้ร่วมบริจาคเงินซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ ยานพาหนะ และสร้างตู้ยามล้อมตำรวจในจุดที่มีสถิติการเกิดอาชญากรรมมากหลายแห่ง นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งโครงการและหน่วยงานต่าง ๆ ของภาคเอกชน เพื่อให้บริการช่วยเหลือประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม หรือป้องกันไม่ให้ประชาชนกระทำความผิด แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมานาน แต่ในปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมก็ยังเป็นปัญหาสำคัญอยู่

¹¹⁷ นฤพนธ์ คิวงวิเศษ. (2562). พัฒนาการทางความคิดในการศึกษาชีวิตคนเมือง The Development of Concepts in the Study of Urban People. *วารสารมานุษยวิทยา* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2 (1) (มกราคม – มิถุนายน 2562), หน้า 11.

¹¹⁸ เทิดเกียรติ วงศาโรจน์. (2557). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายปฏิบัติการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์เพื่อการป้องกันอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 90-91.

¹¹⁹ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). *LW440 อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (Criminology And Penology)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 119.

2.5.4 ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)¹²⁰

ในการแก้ไขปัญหอาชญากรรมนั้น มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากมาย แต่ในที่นี้จะขอนำเสนอ “ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)” ซึ่งเป็นทฤษฎีของ John E. Eck นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำเอาแนวคิดจากทฤษฎีดังกล่าวไปกำหนดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ การแก้ไขปัญหอาชญากรรมในพื้นที่ ทั้งด้านการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรม เหมาะกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) ได้อธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรม ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ของสามเหลี่ยม 3 ด้าน คือ¹²¹

1) ผู้กระทำผิดหรือคนร้าย (Offender) หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการ (Desire) จะก่อเหตุหรือลงมือกระทำความผิด

2) เหยื่อ (Victim) หรือเป้าหมาย (Target) หมายถึง บุคคล สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของที่ผู้กระทำผิดหรือคนร้าย มุ่งหมายกระทำต่อ หรือเป็นเป้าหมายที่ต้องการ

3) โอกาส (Opportunity) หมายถึง ช่วงเวลา (Time) และสถานที่ (Place) ที่เหมาะสมที่ผู้กระทำผิดหรือคนร้าย มีความสามารถจะลงมือกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม

เมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ครบองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น ทฤษฎีดังกล่าวได้เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหอาชญากรรม หรือการป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรม โดยต้องพยายามทำอย่างไรก็ตามที่จะให้องค์ประกอบของสามเหลี่ยมอาชญากรรม ด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ก็จะทำให้อาชญากรรมไม่เกิด ด้วยเหตุผลนี้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายในแต่ละพื้นที่ ควรนำแนวคิดของทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก ตามยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ต้องพยายามทำให้องค์ประกอบ การเกิดอาชญากรรม ด้านใดด้านหนึ่งของสามเหลี่ยมหายไป โดยมีวิธีการในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้คือ¹²²

¹²⁰ สุขุม อรุณจิต และวุฒิพล มั่นเหมาะ. (2559). ปัจจัยการเกิดอาชญากรรมทางเพศและแนวทางการป้องกันอาชญากรรมทางเพศตามทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม The factors of begetting sex crimes and the direction to prevent sex crimes according to Crime Triangle Theory. *วารสารอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*, 2 (1) (เดือนมกราคม - ธันวาคม 2559), หน้า 26-27.

¹²¹ อรรถพล พรศิริรัตน์. (2563). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาความปลอดภัยของ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 16 (1) (มกราคม - มิถุนายน 2563), หน้า 108.

¹²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

1) ด้านผู้กระทำผิดหรือคนร้าย (Offender)

ต้องพยายามลดจำนวนหรือควบคุมจำนวนผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายในพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ โดยมุ่งเน้นใช้ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory) เช่น การเฝ้าระวังบุคคลพื้น โทษที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ มีมาตรการควบคุมแหล่งอบายมุขหรือสถานบริการที่จะเป็นแหล่งที่มาอาชญากรรม กวาดล้างอาชญากรรมอย่างสม่ำเสมอ การจับกุมผู้กระทำความผิดตามหมายจับ การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับแหล่งซ่อนตัวของผู้กระทำความผิดหรือคนร้าย การไประงับเหตุอย่างรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายได้อย่างทันที่รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสิ่งเสพติดให้โทษ และปัญหาการตกงาน เป็นต้น¹²³

2) ด้านเหยื่อ (Victim) หรือเป้าหมาย (Target)

ผู้เสียหาย หรือเหยื่อ หรือประชาชนทั่วไป ต้องรู้จักการป้องกันตนเอง ครอบครัวยุ และชุมชนหรือสังคม โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม หรือไม่ให้เกิดเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น การแต่งตัว การใส่ของมีค่าหรือของแพง การหลอกลวงของคนร้ายในลักษณะต่าง ๆ¹²⁴

3) ด้านโอกาส (Opportunity)

โอกาสที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายจะลงมือก่ออาชญากรรมนั้นจะต้องอาศัย เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมในการก่อเหตุ ต้องพยายามหาวิธีการเพื่อที่จะตัดช่อง โอกาสของคนร้ายดังกล่าว โดยแยกออกเป็น¹²⁵

(1) เวลา ต้องพยายามตัดช่องโอกาสในเรื่องเวลาที่จะเกิดเหตุ โดยมุ่งเน้นการปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Show off Force) การตั้งจุดตรวจค้น เป็นต้น¹²⁶

(2) สถานที่ สำหรับเรื่องการตัดช่องโอกาสในเรื่องสถานที่นั้น สามารถกระทำได้หลายวิธีและมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Control Through Environmental Design) เป็นวิธีการปรับสภาพแวดล้อมและใช้ประโยชน์สภาพแวดล้อม ในการลดโอกาสการก่ออาชญากรรม เช่น การสร้างรั้วหรือสิ่งกีดขวางมิให้ผู้กระทำผิดเข้าถึงบริเวณสิ่งของ หรือบุคคล โดยเพิ่มความเสี่ยงที่คนร้ายจะถูกตรวจพบหรือถูกจับกุมมากยิ่งขึ้น หรือการจัดระเบียบพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเกิดอาชญากรรม (พื้นที่เสี่ยง) ตามหลักทฤษฎีหน้าต่างแตก

¹²³ อรรถพล พรศิริรัตน์. อังแล้ว เริงอรรถที่ 121. หน้า 108.

¹²⁴ อรรถพล พรศิริรัตน์. อังแล้ว เริงอรรถที่ 121. หน้า 108.

¹²⁵ อรรถพล พรศิริรัตน์. อังแล้ว เริงอรรถที่ 121. หน้า 109.

¹²⁶ อรรถพล พรศิริรัตน์. อังแล้ว เริงอรรถที่ 121. หน้า 109.

(Broken Windows Theory) โดยจะต้องรีบเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาก่อนที่จะเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าว การจัดการพื้นที่ให้ปลอดภัยตาม โครงการพื้นที่ปลอดภัย (Safety Zone) หรือโครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย รวมตลอดถึงการเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องมือเครื่องใช้ทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น กล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) การใช้สัญญาณเตือนภัย ให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชนและชุมชนเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนสามารถดูแลตัวเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป¹²⁷

การป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดยการทำให้องค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรมด้านใดด้านหนึ่งของสามเหลี่ยมหายไป ตามหลักการของทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะทำให้อาชญากรรมลดลง ดังนั้น จึงเห็น ควรนำแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุกโดยใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม ชี้แจงทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่แก้ไขปัญหาอาชญากรรม ได้บรรลุเป้าหมาย เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างความพึงพอใจแก่พี่น้องประชาชนทั่วไป¹²⁸ สำหรับมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดยสรุปอาจแบ่งออกเป็น 5 มาตรการ ดังนี้คือ¹²⁹

- 1) โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึงการป้องกันอาชญากรรมในหน้าที่ของตำรวจ
- 2) โดยเจ้าของพื้นที่ หมายถึง เจ้าของพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ต้องให้ความสนใจในการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้น ในพื้นที่ของตนเอง
- 3) โดยผู้ใช้พื้นที่ หมายถึง ประชาชน โดยทั่วไปที่เข้าไปใช้พื้นที่ต่าง ๆ จะต้องรู้จักระมัดระวังในการป้องกันตนเอง
- 4) โดยหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง หน่วยงานราชการ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม
- 5) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ หมายถึง การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อช่วยในการป้องกันอาชญากรรม เช่น กล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) สัญญาณเตือนภัย

¹²⁷ อรรถพล พรศิริรัตน์. อ่างแล้ว เจริญอรรถที่ 121. หน้า 109.

¹²⁸ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์กลาง. (2566). *การป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดย ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://phoklangpolice.blogspot.com/2016/10/blog-post.html>. [2566, 26 มีนาคม].

¹²⁹ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์กลาง. (2566). *การป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดย ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://phoklangpolice.blogspot.com/2016/10/blog-post.html>. [2566, 26 มีนาคม].

2.5.5 ทฤษฎีการลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย

การจัดหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดนั้น สามารถกระทำได้ด้วยการสร้างสิ่งกีดขวางมิให้ผู้กระทำผิดเข้าถึงบริเวณสิ่งของ หรือ บุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคมควบคู่ไปกับการเพิ่มความเสี่ยงที่คนร้ายจะถูกตรวจพบและจับกุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การลดช่องโอกาสของคนร้ายยังสามารถดำเนินการได้โดยหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม การเข้าขัดขวางขณะคนร้ายลงมือกระทำผิดและการยับยั้งการกระทำผิดของคนร้ายด้วยการเพิ่มอัตราเสี่ยงต่อการถูกจับกุม และเมื่อชุมชนมีอาชญากรรมลดลง ประชาชนก็ย่อมรู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น¹³⁰ หรือการที่ประชาชนมีอาวุธที่จะสามารถใช้ป้องกันตัวได้อย่างเหมาะสมก็ยิ่งเป็นการลดโอกาสที่คนร้ายจะลงมือกระทำผิดเนื่องจากเหยื่อมี "โอกาสต่อสู้" ได้ คนร้ายก็จะไม่กล้าลงมือก่อเหตุ เป็นต้น

¹³⁰ เท็ดเกียร์ติ วงศาโรจน์. อังแล้ว เจริญธรรมที่ 118. หน้า 21.